

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografia seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se trimita francata
la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 1 Novembre 1889.

Nr. 3.

Partea besericésca.

Enciclic'a

Sumului Pontifice Leonu XIII de datulu 15 Augustu a. c.
despre invocarea preasantei Nascatore de Domnedieu si a
santului Josifu.

La 18 Augustu a. c. diu'a in care dupa calendariulu
románu cade serbatorea santului Joachimu parintele
preasantei Vergure Maria, — diu'a in care si Pap'a
Leonu XIII si- are diu'a numelui seu baptismalu, si
in care se serbéza diu'a nascerei Maiestatiei s'ale Im-
peratului si Regelui nostru apostolicu — Pontificele
Romei Leonu XIII primindu auguriile cardinalilor,
episcopiloru si prelatiloru si a toturoru personeloru din
nobilimea romana si straina a publicatu intr'o latinitate
eleganta enciclic'a mai susu amentita, in care graiescé
catra crestinatate asia precum numai Episcopului din
Rom'a i este datu a grai. Petrunsu de universal'a
s'a missiune, Sanctitatea S'a Pontificele Leonu XIII
din culmea puterii s'ale areta situatiunea cea grea a
societatei crestine, agitata de o parte prin amenintiarea
unuia din cele mai grozave resbele, de alta parte
amenintiata de sectele anarchice: areta cum in acestu
tempu nefavoritoriu scade credenti'a principiulu vir-
tutiloru, cum se recesce iubirea, catu de pucinu pondu
se pune pre crescerea religiosa-marala a tenerimei si
catu de andresnetic au devenitu sectele: si in fine constata
cú relele sociali suntu cu multu mai mari decatu cá
se se pota ameliorá prin midiloce omenesci: din care
causa indémnu pre crestini cu cuventulu si cu autoritatea s'a
apostolica se recurga pentru ajutoriu la puterea dom-
nediesca prin invocarea preasantei si admirabilei
Vergure Maria si a santului Josifu, pre care lu presenta
cá pré unu adeveratu exemplariu si modelu de virtuti

toturoru claseloru sociale si mai alesu lucratoriloru si
celoru delasati de sorte, caror'a cá unu preabunu
parinte le suatuesce se lucre cá s. Josifu, si se se in-
destulésca cu pucinulu ce-lu au, se nu asculte de agitari
si se nu alerge la fortia pentru ameliorarea sortei loru,
cá acest'a mai multu strica decatu ajuta, ci se-si caute
usiorarea in esemplulu si protectiunea santului Josifu
si in iubirea materna a beserice, care se ingrisesce
totu mai multu de sortea loru. In fine indica rogatiunile
ce suntu a se face pentru lipsele beserice cu invocarea
santului Josifu declaratu inca prin Pontificele Piu IX
de patronu alu beserice universale. Sanctitatea S'a
Pap'a Leonu XIII. cunoscandu relele, cari amenintia
societatea, ne sci spune si remediile oportune: increderea
in Domnedieu si in Santii sei facia de relele sociale
din presente suntu remedie practice, cu multu mai
practice decatu tote legile aduse de parlamente.

Intre aceea lasamu se urmeze memorabil'a enciclica
in versiune romanésca.

Venerati Frati!

Salutare si binecuventare apostolica!

De si de multe ori amu mai dispusu se se faca
rogatiuni speciali in tota lumea crestina si se se
recomande lui Domnedieu totu mai multu interesele
beserice catolice; totusi nu ve mirati deca si in acestu
tempu aflamu de lipsa a reinprospetá totu aceeași
detorintia. In tempuri de asuprire si mai alesu atunci
candu poterile iadului intrebuintiéza tote midilocele
spre stingerea numelui crestinu, beseric'a s'a indatinatu
cu mai mare zelu si cu mai multa perseverantia a
chiamá intru ajutoriu pre Domnedieu, auctorulu si
aperatoriulu ei, invocandu deodata si pre Santii din

ceriu si mai alesu pre stralucit'a Vergura Nascatoarea de Domnedieu, prin ale caroru midilocire speréza a obtiené in cauzele ce le representa scutu mai puternicu. Fructele acestoru pie rogatiuni si a sperantiei puse in bunatatea lui Domnedieu se areta totudeauna mai tardiu ori mai curundu. Cunosceti Venerati Frati tempurile, sciti prea bine, cà abia voru mai fi fostu vreodata tempuri asia de nefavoritorie pentru republic'a crestina, cà cele de astadi. Vedemu cum la forte multi se stinge principiulu toturoru virtutiloru crestine, credenti'a: cum se recesce iubirea: cum tenerimea se cresce fora credenti'a si fora morale: cum beseric'a lui Isusu Christosu se opugnéza din tote partile cu violentia si perfidia: cum se porta resbelu crancenu cu Pontificatul si cum se sgudue pana si temeliele religiunei cu o andrasnéla, ce pre fia-care di cresce. Pana unde au ajunsu lucrurile in tempulu din urma, si ce se mai planuesce e lucru cu multu mai cunoscutu, decatu cà se am lipsa de a vi-lu spune prin cuvente.

In asta stare de lucruri, grea si trista, in care relele suntu mai mari decatu remediile omenesci, nu remane alta, decatu se ceremu dela poterea domnedieésca deplin'a loru insanatosiare. Pentru aceea amu aflatu de lipsa a impintená pietatea poporului crestinu cà se implore cu mai mare zelu si cu mai multa statornicia ajutoriulu atotopotentelui Domnedieu. Si apropianduse acuma lun'a lui Octobre, pre care o dedicasemu mai de multu Vergurei Marie dela **Rosariu**, invitàm cu deadinsulu pre toti crestinii se serbeze tota lun'a acést'a in modulu celu mai solemn si mai piu si cu celu mai mare concursu posibilu. Scimu, cà totudeuna aflamu scapare la grati'a materna a Vergurei, si suntemu securi, cà nu indiesertu ne punemu in tr'ins'a sperantiele nostre. Deca dens'a de atâtea ori in tempestatile venite asupra besericei crestine s'a aretatu de facia, de ce se ne tememu, cà nu va aretá éراسi exemple de poterea si grati'a s'a acuma, candu cu totii o rogamu cu umilintia si statornicia? Ma noi credemu cà cu atata se va aretá mai admirabila cu catu va fi mai indelungatu rogata.

Ci Noi avemu si unu altu scopu pre care voi Venerati Frati impreuna cu Noi cu indatinatulu vostru zelu lu-veti promová si esecutá. Cà adeca se asculte Domnedieu mai de graba rogatiunile nostre si cà rogatu fiendu prin mai multi midilocitori, se tramita ajutoriulu seu mai de graba si mai prisositu, amu aflatu a fi tare de folosu cà pre langa Vergur'a Maria Nascatoarea de Domnedieu popóru crestinu se se dedée a invocá cu evlavie si cu incredere speciala si pre preacuviosulu ei mire, pre fericitulu Josifu: care lucru precum credemu, nu pote fi decatu placutu si iubitulu Vergurei insesi. Intru adevéru incatu e pentru veneratiunea sântului Josifu, despre care acum antai'a ora vomu vorbí ceva in publicu, scimu prea bine, cà

semtientulu piu alu poporului este aplicatu spre ace'a, si progreséza totu mai tare, càci si in tempurile trecute Pontificii romani s'au nesuitu a ridicá si totu mai tare a latí acelu cultu, er' in dilele nostre a luat u o estensiune si mai mare, mai vertosu de candu Predecessorulu nostru de fericita memoria Piu IX. la cererea mai multoru episcopi a dechiaratu pre prea sântulu Patriarchu de Patronu alu basericei universali. Cu tote aceste, fiendu de mare folosu cà veneratiunea aceluia se prinda redecini afunde in moravurile si asiedimentele credinciosiloru, voimu a indemná pre poporulu crestinu spre acést'a si prin cuventulu si auctoritatea nostra.

De ce sântulu Josifu trebuie se fia mai cu séma consideratu de patronulu besericei, si éراسi de ce beseric'a speréza atata dela scutulu si patronirea lui: cauzele si motivele deschilinite suntu acelea, cà elu a fostu barbatulu Mariei si tatalu putativu alui Isusu Christosu. Pre acést'a se radima tota demnitatea, grati'a, sântieni'a si gloria lui. Fora indoéla demnitatea maicei lui Domnedieu e atatu de inalta, incatu nimica nu se pote creá mai pre susu de acést'a. Si dupa ce sântulu Josifu a statu in legatura conjugala cu preafericita Feciora, de securu cà densulu a venitu in atingere mai deaprope cà ori care altulu cu aceea preainalta demnitate, prin care Nascatoarea de Domnedieu intrece pre tote fientiele create. Pentru-cà casatori'a este insocirea si legatura cea mai strinsa dintre tote, care aduce cu sine impartasirea imprumutata in tote bunurile conjugiloru. Deci deca Domnedieu a datu pre sântulu Josifu mire Vergurei, negresitu cà nu i l'a datu numai cà sociu in vietia, cà martoru alu verguriei si cà protectoru alu virtutei s'ale, ci cà densulu in urm'a legaturei conjugale se fia partasiu si in peainalt'a ei demnitate. Mai incolo s. Josifu se redica preste toti omenii si prin o alta demnitate preainalta, prin aceea adeca cà densulu prin suatulu domnedieescu a fostu paditoriulu fiului lui Domnedieu, si dupa parerea omeniloru, tatalu aceluia. Si urmarea naturala a fostu, cà Cuventulu celu eternu éras sântului Josifu supusu, ascultá de vorb'a lui si i dá tota onorea, cu care fii suntu detori parintiloru sei. Din acést'a indoita demnitate urmau de sine si detorintiele, ce natur'a le impune parintiloru de familia, asia incatu s. Josifu éras paditoriulu legitimu si firescu, grigitoriulu si aperiatoriulu acelei familie sante, in fruntea careia se aflá. Aceste detorintie si servitie densulu le-a si implinitu, catu a traitu. Cu cea mai mare iubire si cu neintrerupta diligentia grigeá densulu de mirés'a s'a si de divinulu ei fiu. Cu lucrulu maniloru s'ale procurá pentru amendoi cele necesaria spre subsistentia. Densulu i-a scapatu din periclulu preparatu prin ur'a unui rege cautandule aiurea locu de scapare; in caletori'a cea grea, si pre tempulu amarului esiliu densulu éras sociulu nedespartitu, ajutoriulu si mangaitoriulu

Vergurei si alui Isusu. Căsa domnedieesca condusa de santulu Josifu, cu putere parintiesca, a fostu inceputulu bisericeii crescunde. Vergur'a prea santa mam'a lui Isusu Christosu, in acelasi tempu e si mam'a toturoru crestiniloru, pre cari i-a nascutu pre muntele Calvariei in midiloculu celoru mai infioratore turmente: si asia Isusu Christosu este primogenitulu crestiniloru, cari prin adoptiune si rescumperare i suntu lui frati. De aci se esplica si aceea, pentru ce preafericitulu patriarchu considera că recomandata siesi in modu specialu multimea crestiniloru, din cari consta biserica, adeca aceea nenumerata familia ce se estinde preste totu pamentulu, preste care că barbatu alu Mariei si că parinte alu Isusu Christosu are putere că si parintiesca. Pentru aceea e lucru potrivit, si cu totulu vrednicu de s. Josifu, că precum odinora a aপরatu cu conscientiositate in ori ce impregiurari famili'a din Nazaretu, totu asia si acuma se acopere si se apere cu protectiunea s'a cresca biserica lui Christosu.

Aceste Venerati Frati, se confirma precum usioru poteti intielege, prin aceea, că nu pucini parinti ai bisericeii in acordu cu s. liturgia au fostu de parere, că Josifu celu vechiu fiulu patriarchului Jacobu a intipuitu person'a si oficiele Josifului nostru, si că prin splendorea s'a acelu Josifu a aretatu importantia fiitorului custode a familiei domnedieesce. Preste ace'a că amendoi au avutu unulu si acelasu nume semnificativu, exista intre amendoi precum sciti si alte asemenari evidente: si mai alesu aceea, că inaintea stapanului seu a cascigatu gratia si binevointia deschilinita si fiendu pusu conducatoriu preste lucrurile casnice, fericire si binecuventare s'a reversatu din destulu preste cas'a stapanului seu. O alta asemenare si mai mare este aceea, că densulu fū investitu cu cea mai inalta putere preste tota imperati'a: si in acele dile aducandu calamitatea lipsa de bucate si scumpete, densulu atātu de escelentu a sciutu se acopere lipsele egipteniloru si ale celoru din giuru incatu regele lu- numi *salvatorulu lumii*. Astufeliu in acestu vechiu patriarchu vedemu tipulu espresu a santului Josifu. Precum acelu prin administrarea s'a aduse in cas'a stapanului seu fericire si binecuventare, si indatasi gubernă minumatu si imperati'a: tota asia si acest'a incredintiati fiendu cu paz'a crestinatatei, trebuie se fia consideratu de aপরatoriu si protectorulu bisericeii, care intru adeveru este cas'a Domnului si imperati'a lui Domnedieu pre pamentu.

Dar' suntu si motive, de ce cu toti, ori din care locu si de ori ce conditiune, au de a se incredintiati in grigi'a si protectiunea santului Josifu. In s. Josifu parintii de familia voru află celu mai de frunte idealu de priveghiare si grigia parintiesca: conjugii unu exemplariu perfectu de iubire, concordia si credintia conjugale: feciorii si feciorele, unu exemplariu si in

acelasi tempu si unu aপরatoriu alu intregitatei virginale. Cei nobili din nascere avendu inaintea ochiloru tipulu s. Josifu voru invetiati asi tiené demnitata loru si in casu de nefericire: cei avuti voru intielege ce feliu de bunuri au se dorésca si se adune cu tote puterile. Er' *proletarii* si *lucratorii* si toti cei de o stare mai de diosu au unu dreptu ore care cu totulu specialu de a recurge la s. Josifu, si a invetiati dela densulu, ce trebuie se faca; pentru-că de si acest'a erá din familia regésca, si casatoritu cu cea mai eminenta si mai sânta dintre tote muierile, si de si erá elu tatalu putativu alu Fiului lui Domnedieu, totusi a trairu lucrandu, si pre séma aloru sei inca a cascigatu cele necesarie spre subsistintia cu manile si art'a. Deunde deca se judeca lucrulu cu temeiu, cei seraci nu au de a se rusiná de starea loru, si statulu loru nu că e neonorificu, ci din contra ori ce lucru alu maestriloru deca e insocitu de religiositate, se nobilitéza. Sântulu Josifu erá indestulitu cu pucinulu ce-lu avea, si si-portá cu curagiu si resemnatiune nobila greutatile impreunate cu miser'a s'a stare imitandu pre fiulu seu care luá tipulu servului, cu tote că erá domnulu toturoru, si de buna voia imbraciosia statulu seraciei si alu lipsei. Conduși de acestea cugete, cei seraci si lucratorii trebuie se se mangaie si se se liniscésca; că de si loru li este iertatu a aspirá pre cale drepta la crearea unei sorti mai bune; totusi nice ratiunea, nice justiti'a nu le permite a resturná ordinea asiediata de prevedinti'a domnedieesca. Er' a recurge la fortia si a tentá usiorarea sortei prin seditiune si tumulturi este o incercare nebuna, căci relele ce ar' voi pre acés'a cale se le delature, forte adeseori devinu mai apesatorie. Asiadara seracii deca au minte, se nu asculte de suaturile omeniloru rebeli, ci se si puna increderea in exemplulu si protectiunea santului Josifu, precum si in iubirea materna a bisericeii care totu mai multu se ingrigesce de sortea loru.

Dreptu aceea Venerati Frati, dupa ce Noi asteptamu forte multu dela auctoritatea si zelulu vostru episcopescu, si dupa ce suntemu incredintiati, că cei buni si pii de buna voia voru face mai multe si mai mari lucruri decatu suntu cele ce le demandamu: decretamu că in decursulu lui Octobre la recitarea Rosariului, prescisu deja de alta data, se se adauga rogatiunea catra santulu Josifu, a carei formula vi se va tramite deodata cu aceste litere, avendu de a se urmá totu asia in fia-care anu si pre venitoriu. Er' celoru ce voru recitá cu pietate rogatiunea mai susu numita le damu de atate ori indulgentia de 7 ani si totu atatea quadragene. Salutaru si forte laudabilu e si aceea, ce in unele locuri se si face, că adeca lun'a lui Martiu se se santiesca in onorea santului patriarchu prin exercitii quotidiane de pietate. Er' unde 19 Martiu, diu'a consacrata santului Josifu, nu se tiene

că serbatore legata, facemu atenti pre credinciosi se nu si pregete a sanctifică aceea di in onorea cerescului patronu incatu e cu potintia in modu privatu cu fapte de pietate că si cum ar' fi serbatore legata.

Intre aceea că semnu alu darurilor ceresci si că dovada despre bunavointi'a Nostra, dămdu din tota anim'a binecuvantarea apostolica, voue Venerati Frati, clerului si poporului vostru.

Datu in Rom'a la S. Petru in 15 Augustu 1889 in alu 12 anu alu Pontificatului Nostru.

Pap'a Leonu XIII.

Sinodulu archidiececanu tienutu in Blasiu la 17 si 18 Septembre a. c.

III.

In aceeași di, in 17. Septembre la 4. ore dupa amedi s'a tienutu II. siedintia a sinodului sub presi-diulu Escelentiei S'ale Preasantitului Metropolitu Dr. Joanu Vancea, in care dupa prelegerea si verificarea protocolului siedintiei I. — canoniculu Simeonu Popu Mateiu presiedintele comisiunei de 8. incredintiate cu combinarea proiectului de statute pentru reorganizarea exactoratului archidiececanu, respective pentru crearea unui postu nou de revisoru a ratiunilor averiloru besericesci si scolastice — aduce la cunoscintia, că comisiunea studiandu proiectulu cestiuatulu l'a primitu cu unele modificari si a incredintiatu pre Dr. Augustinu Bunea cu facerea reportului. Intre aceea referentele mai susu numitu, dà cetire proiectului si apoi propune nodului a-lu primí că basa pentru desbaterea speciala. Primindu-se propunerea de mai susu, se incepe desbaterea speciale, in care §. 1—3. se primescu fora modificare; er' la §. 4. despre detorintiele revisorului, la lit. d) Inaltulu Presidiu propune si sinodulu primesce că dupa cuvintele. „Observările ce le va fi facutu in scrisu impreuna cu ratiunile respectiveloru parochie“ se se adauga cuvintele: *din comisiunea presiedintelui*. Continuandu-se desbaterea asupra §. 5. dispusetiunile dela lit. a) se primescu fora modificare; ér' la cele de sub lit. b) protopopulu Nicolau Solomonu propune că — dupa censurarea ratiuniloru implinita de revisoru si dupa aprobarea loru de exactoratulu archidiececanu — rezultatulu finalu se se scria pre fia-care esemplariu de ratiuni că clausula de aprobare, că asia ratiunile se pota servi că documentu in ori-ce casu de lipsa. In legatura parochulu Joanu Maioru cere că observarile facute de revisoru si de referente se nu se mai scria pre corpulu ratiuniloru, ci pre harthia separata. In urm'a acestor'a sinodulu decide că observarile ce se facu la ratiuni se se scria pre harthia separata si numai clausul'a de aprobare se se insemne pre corpulu ratiuniloru; de odata se decide că aprobarea nice odata se nu se dee conditiunata,

ci se se cêra mai antaiu deslucirile de lipsa si delaturarea defectelor, si numai dupa aceea se se preveda ratiunile cu clausul'a de aprobare. La lit. c. din §. 5. canoniculu Elia Vlassa propune a se sustiené usulu de pana acum că adeca ratiunile din unu intregu protopopiatu se se increda spre suprarevisiune unui si aceluasi asesoru, si se nu se impartiesca la asesori diferiti in sensulu proiectului; la care propunere se alatura protopopulu Basiliu Hossu, vicariulu Basiliu Ratiu, protopopulu Joanu Rusu si canoniculu Alesandru Micu, er' pentru modalitatea propusa in statute se declara protopopulu Nicolau Solomonu, canoniculu S. P. Mateiu si Josifu Hossu. Discusiunei s'a pusu capetu prin enunsierea Inaltului Presidiu, că lucrulu acest'a că tienutoriu de manipuliunea interna se se lase in combinarea exactoratului archidiececanu, că acest'a dupa esperintiele s'ale se-si elaboreze in privinti'a acest'a la tempulu seu unu regulamentu internu.

La §. 6. despre salariulu revisorului comisiunea propune, că punctulu, in care se dice că revisorulu dupa 10. ani de servitiu capeta 700 fl. — se se modifice asia că dupa 5. ani de servitiu se capete unu salariu de 700 fl. v. a. care propunere sinodulu avendu in vedere greutatea oficiului de revisoru — o primesce. Dupa aceea se primesce fora modificare §. 7. din statute; er' la §. 8. lit. b) comisiunea propune că taxele ce au se le solvésca parochiele se fia mai mari, si de aceea propune că proiectulu se se modifice asia: „Parochiele cari au capitalu realu fructificatoriu, fia in realitati immobile, fia in bani seu eventualu in drepturi dela 100 pana la 300 fl. inclusive solvescu pre langa tax'a fundamentale inca 1 fl.; ér' cari au capitalu realu dela 300 fl. in susu pana la 600 fl. solvescu pre lenga tax'a fundamentale inca câte 2 fl.; dela 600 fl. pana la 1000 fl. câte 3 fl. er' de aci in susu de fia-care 500 fl. se se adauga câte 1 fl.“ — Sinodulu avendu in vedere greutatile, ce ar' fi impreunate cu incasarea unoru taxe mai mari primesce textulu din proiectulu de statute cu observarea că dupa cuvintele: „parochiele cari au capitalu realu se se adauga „fructificatoriu“ §. 9. se primesce fora modificare. Dupa aceea comisiunea prin referentele ei propune si sinodulu primesce că dupa §. 9. se intre unu nou §. de cuprinsulu urmatoriu: „De basa la ejectione taxelor asupra parochieloru, se se iee de comunu capitalele specificate in ratiunile mai de curundu aprobate“. La §. 10. din proiectu, unde se dice: „Dêca sum'a taxelor ar' trece preste sum'a de salariu ce compete revisorului si a altoru spese impreunate cu oficiulu exactoratului archidiececanu, atunci prisosulu se se adauga din cându in cându la fondulu reuniunei besericelor archidiececane“ comisiunea propune modificarea urmatoriu: „Prisosulu se se capitaliseze in continuu pana cându

fondulu exactoratului ar' ajunge la aceea suma, ale carei interese se fla suficiente de a acoperi tôte lipsele exactoratului si se faca superflua ejectarea taxelor asupra averiloru besericesci spre acestu scopu". — Sinodulu avendu in vedere cã aceste doue scopuri ce se defigu prisosului remasu din taxele incurse, suntu de doritu, la propunerea Escelentiei S'ale, *decide ca prisosulu amentitu se se imparta in parti egali, din cari o parte se se capitalizeze pre sêma fondului exactoratului archidiecesanu, ér' cealalta parte se se adauga la fondulu reuniunii besericeloru archidiecesane.* Celalaltu textu alu §. 10. se primesce, precum e in proiectu. Intogma se primesce si §. 11; dupa care siedintia II a sinodului archidiecesanu se inchide, defigaundu-se tienerea siedintiei III. pre diu'a urmatore, Miercuri la 9. ore a. m.

Catalogulu bibliotecei si museului diecesanu din Lugosiu.

Prealuminatulu episcopu alu Lugosiului Dr. Victoru Mihali prin cerculariulu din 31. Iuliu anulu 1888. Nr. 1396. publicase spre usulu si cunoscintia clerului seu diecesanu catalogulu bibliotecei si alu museului diecesanu dela resiedinti'a episcopesca, motivandu publicatiunea cu aceea, cã scopulu biblioteceiloru si alu colectiuniloru scientifice este a inlesni invetiamentulu, a deschide doritoriloru de lumina si cultura isvorele scientieloru si de-o-data a le face possibile asi adauge de o parte cunoscintiele din opurile invetiatiiloru, si de alta parte a se luminá in cele invetiate prin intuitiunea colectiuniloru adunate si pastrate.

Biblotec'a diecesana a Lugosiului in presente se afla asediata in resiedinti'a episcopesca in tractulu inferioru, in 6. scrinii de lemnu tare, poleitu. Opurile suntu asiediate in scrinie dupa materia: istorice, teologice etc. Cartile s'au adunatu din lasamentele episcopiloru diecesani, din bibliotecele private a le canoniciloru repausati, — cari cã beneficiati de denumire regia in sensulu conventiunei Coloniciane din 15. Juniu 1703. suntu obligati a-si lasá cartile si manuscrisele loru pre sém'a episcopiei, — apoi s'a adausu din legate pie, din ofertele auctoriloru, din esemplarie primite din oficiu, si unele s'au procuratu.

Inceputulu bibliotecei s'a facutu la anulu 1859 prin lasamentulu de 183. opuri ale prepositulu capitulariu Teodoru Aronu, care la anulu 1864. s'a adausu prin cartile lasate de Nicolau Nagy fostu rectoru in seminariulu centralu din Vien'a, la anulu 1870 prin 576 opuri de ale primulu episcopu diecesanu Alesandru Dobra, in 1874 prin 271. opuri de ale episcopulu alu doilea diecesanu Joanu Olteanu: in 1876. prin 125. opuri de ale canoniculu Mateiu Kiss: totu in anulu 1876. s'au procuratu 96. opuri istorice — duplicate — din bibliotec'a museului nationalu din Budapest'a, de unde la anulu 1877. s'au mai cumperatu 49. opuri; in

acelasi anu s'au mai castigatu 191. opuri din lasamentulu canoniculu Petru Batiu: in 1879. s'au primitu 194. opuri din bibliotec'a canoniculu Mihailu Nagy: in anulu 1883. a crescutu insemnatu bibliotec'a cu 707 opuri si multe manuscrise de ale canoniculu Gavrilu Popu, de interesu specialu pentru istoria. Er' in anulu 1886 s'au procuratu 182 opuri, mare parte clasici in limbele neolatine, dela avocatulu din Fagetu Dionisiu Pascutiu.

Intraudu in bibliotec'a diecesana si duplicate in numeru insemnatu, Illustritatea S'a a dispusu in 10. Maiu 1888, cá 173. opuri de cuprinsu variu se se adauga la bibliotec'a clerulu din tractulu protopopescu alu Ciacovei, si mai suntu la dispusetiune si alte duplicate pentru inmultirea bibliotecei altui tractu protopopescu.

In catalogulu cartiloru si anume in partea I. la capu I. se insira auctorii cartiloru in ordine alfabetica, titulu cartei, anulu si locul edarei, precum de esemplu: Aronu Teodoru, cuventari besericesci, Buda 1847, etc; la capu II. se insira manuscrisele: A. Remase de episcopulu Al. Dobra, B. Remase de episcopulu Olteanu: C. Remase de prepositulu Teod. Aronu etc, la capu III. urmeza catalogulu stampelorú érasu in ordu alfabeticu precum de es. *Costandeu Joanu*, Conte Romanu Joanu Vancea de Buteasa Archiepiscopu si Metropolitu de Alb'a Julia si Fagarasiu.

In partea II. a catalogulu se tractéza despre museulu diecesanu, care constá din colectiuni parte archeologice, parte naturale, adunate de pre teritoriulu diecesei Lugosiului dela anulu 1872. incoce si asiediate in scrinie anumite, din cari unele decoreza chiliele resiedintiei episcopesce, altele cá mai voluinoase se pastréza in porticulu si langa treptele resiedintiei episcopesce; ér' colectiunea de plante infrumsetieza parculu si gradin'a resiedintiei episcopale. Aici la capu I. se areta inscriptiunile lapidarie si alte sculpturi aflate la Gradiscea sub ruinele Sarmizegetuzei, procurate pre sém'a museului diecesanu la staruinti'a fostulu parochu alu Gradiscei Joanu Janz'a actualmente vicariu alu Hatiegulu si publicate de profesorulu dela universitatea din Buda-pesta Carolu Torma in fasc. II. tom. XVI der Archeolog. Epigraphischen Mittheilungen aus Oesterreich. — In capu II. se areta colectiunea numismatica destulu de abundante a carei inceputu s'a facutu cu 27. monete romane daruite de Vincentiu Grezescu protopopulu Torontalului etc. — In capu III. e espusa colectiunea de petrificate si mineralie, care s'a inceputu prin colectiunea de petrificate procurata in 1881. dela consiliariulu finantialu Antoniu Becker din Lugosiu si apoi s'a augmentatu cu altele daruite de preoti diecesani si primite din diferite parti ale diecesei. In fine la capu IV. se cuprinde colectiunea de plântu si se areta, cá in parculu si gradin'a resiedintiei episcopesce pre lenga pometu s'au plantatu la anulu 1873. diversi arbori, tufe si flori, din cari unele suntu alese si pretioase si fiendu-cã tufele in totu anulu se curatia si rarescu, la dorintia se potu tramite sedi, sementie, si odrasle cu radecina spre a-le plântá spre infrumsetiare in giurulu besericeiloru, cemetieriloru si gradineloru parochiale si scolastice, spre care scopu se impartasiesce catalogulu cu numirea acelor'a in ordu alfabeticu.

Din publicarea acésta facuta, precum de sine se intielege cu spese si cu lucru, preotii diecesani si cei din alte parti, voru scí cu ce se potu ajutá din bibliotec'a si colectiunile diecesane spre amplificarea cunoscintieloru s'ale, si avendu in apropiare ajutoriele de lipsa nu voru fi siliti a alergá in departare pentru

cele ce le au deja in bibliotec'a si in colectiunile diecesane, si deodata vedindu cu câta grigia se pastréza si se tienu in evidentiã cartile, manuscrisele si pretioasele donate de altii, se voru indemnã si ei a calcã pre urmele marinimosiloru donatori. Pentru aceea ne semtimu obligati a aduce profunda recunoscintia Prealuminatului Episcopu Dr. Victoru Mihali pentru indemanarea, ce ni-a facutu prin publicarea catalogelor mai susu numite, exprimendu-ne dorinti'a si rogamentea, cá si episcopiele mai vechi provédiute cu mai ample biblioteci si colectiuni, se binevoiesca a dispune se se publice din cându in cându macar' cataloagele biblioteceloru.

Unu cuventu de auru.

(Continuare din Nr. 10—1889).

C: Religiunea si credinti'a crestina pasindu din punctu de vedere a liberei cugetari nu se pote admite nici decãtu. Din ea isvorescu o multime de superstitii, cari nici decãtu nu convinu cu lumin'a seclului modernu, precum este esistinti'a unui D-dieu, de care incarca unu noianu de perfectiuni, unu D-dieu in fiintia, intreitu in persóne etc. Repetezu: liberalii tote aceste nu le potu admite, le negã, caci n'au basa, contradicu ratiunii si forméza unu despotismu religiosu si unu fríu cu care se tiene legata multimea neculta.

B: Mare stanca vrei se restorni numai de nu s'ar' rumpe parghi'a.

C: Nu credu!

B: Finea incoroneza inceputulu. E frumescu a pasi in numele liberei cugetari. Ti marturisescu cum-cã crestiniã inca se inchina inaintea ei, numai câtu crestiniã voiescu se fia liberali fora a impinge pe altii in sclavia filosofica ori practica prin liberalismulu loru. Uita-te: Religiunea crestina consta din credinti'a intr'unu D-dieu. Credinti'a involve in sine respectulu catra acelu D-dieu. Acestu respectu crestiniã se obicinuescu alu manifestã prin lucrari esterne: rogatiuni si alte fapte bune, morali. Fie ce lucrare are lipsa de libertate. Óre a negã credinti'a crestinulu nu însémna a-i negã respectulu, ce elu prin fapte voiescu a-lu dá lui D-dieu, si prin urmare nu însémna acést'a a-i negã libertatea in lucrarea lui? Óre nu însémna acést'a a impune altui'a vointi'a straina si a-lu despoia de vointi'a lui propria? Impunerea si despoierea sdrobescu libertatea. Sdrobita odata libertatea apare in tota goliciunea lui despotismulu pseudo-filosoficu, tat'a despotismulu practic, ce face din popora sclavi. Spune-mi acum unu astufeliu de liberalismu nu negã elu singuru, ace'a pentru care se lupta, libertatea?

Libertate dela atare liberalismu: lux a non lucendo!

C: Frase.

B: D-Ta prin ce -ti exprimi ideile?

C: De unde sciu crestiniã, ca este D-dieu, caci nime nu l'a vediutu?

B: Rspundu intrebându: pote existã efectulu fora cauza?

C: Nu pricepu, ce voiesci se dici!

B: Negi, ca existã d-ta si alaturea cu d-ta o lume, unu universu?

C: Nu.

B: Existinti'a d-tale, existinti'a lumei suntu fapte, suntu lucruri. Ele comulativu luete forméza unu efectulu, carele eo ipsó presupune o cauza, care le-a produsu. D-Ta,

lumea, scurtu intregu universulu este deci efectulu unei cause, care l'a produsu si acést'a cauza primordiala, acestu principiu supremu este D-dieu.

C: Mi-ar' placé unu argumentu mai concretu nu asia subtilu si filosoficu.

B: Sórele, ceriulu, cursulu regulatu alu diferitelor semne de pre ceriu, armoni'a statornica ce domnesce in lume, in natura, tote aceste si intróga acést'a masina miraculosa nu este altu-cev'a decãtu manifestarea lui D-dieu si unu argumentu, ce constatéza pana la evidentiã esistinti'a unui mare maiestru, existinti'a lui D-dieu. Dreptu ace'a nu trebue se negamu pre D-dieu pentru-cã cu ochii nostri nu -lu potemu vedé. Óre mintea nóstra, ratiunea cu care judecamu si in poterea carei'a liberalismulu 'si trage conclusiunile sale atãtu de liberali pote-se vedé, si deca nu se pote vedé, dora nu sustiene liberalismulu, ca nu existe minte si ca prin urmare toti omenii suntu nebuni, caci vedi — cev'a horibilu de disu pentru caus'a d-tale — atunci insusi liberalismulu ni s'ar' infaciosiã ca o nebulia omenesca!

C: Atãtu impregiurarea ca ratiunea si corpulu compunu natur'a omenesca — pre omu — câtu si impregiurarea ca lumea este manifestarea lui D-dieu, dovedescu, ca D-dieu e in lume, adeca lumea e D-dieu si D-dieu e lumea, scurtu: totu ce este, este D-dieu.

B: Vedi aci e nodulu gordianu, pre care mi-se pare, ca d-ta ai dorí alu descãlcí si elu tiranulu e atatu de indarjitu, încãtu inaintea d-tale nu voiesce se se dee sub desfacere.

C: Inaintea mea nu, si afirmu, ca si d-tale ti-ar' trebú sabi'a lui Alesandru celu mare, cá se desfaci acestu nodu gordianu.

B: Cu sabi'a lui Alesandru celu mare astadi ori in ce intielesu amu lua-o nu facemu tréba de o zala. Esista alta arma mai moderna, mai decidiatoria: poterea judecatii sanetóse si a cuventulu.

C: Dora nu vei negã, ca n'asiu scí inmanuã acést'a arma si totusi vedi ca aci ni-se inchide usi'a!

B: Si cheia sta inaintea ochiloru numai se potemu si se voimu a o vedé!

C: Deschide dara!

B: Unu maiestru voindu a radicã o casa, 'si face mai antaiu planulu casei in capu — in intelectu seau in priceperea lui — dupa ace'a urméza in cursu naturalu vointi'a si hotarirea vointii maiestrulu de-a eseguta aieva acelu planu. Lu pune mai antaiu pre harthia, apoi radica casa dupa planu. Din oper'a lui se cunosce maiestrulu. Tocmai asia sta lucrulu si cu D-dieu si facerea lumei.

Déca acum cas'a adusa de mine in acestu esemplu este insusi maiestrulu, atunci si lumea, este insusi D-dieu. Inse cas'a este numai manifestarea ideii seau a planulu existentu in mintea maiestrulu asia si lumea este numai manifestarea ideii seau a planulu lumei, care planu D-dieu din eternu l'a avutu in intelectulu seu divin.

Ergo precum cas'a nu este insusi maiestrulu, *asia lumea nu este insusi D-dieu.*

C: Deca lumea nu este insusi D-dieu, atunci prin ce se deosebescu D-dieu de lume, cine l'a facutu si ce este D-dieu?

B: Deosebirea dintre cauza si efectulu este deosebirea dintre D-dieu si lume. D-dieu inse este caus'a causeror, acestor'a li-se impune cu necesitate, ergo intrebarea se resolve de sine: „D-dieu este ens a se necessarium, adeca fientia necesara ce 'si are existinti'a dela sine.

C: Atunci D-dieu totusi nu este eternu. Deca D-dieu nu-si are existinti'a dela alta cauza, fora dela sine, adeca

Elu si-a datu siesi acést'a existintia, atunci urmeza, ca inainte de asi fi datu siesi existintia, n'a existatu.

B: Nemicu mai contradicatoriu si *repugnantu* cá acést'a sentintia.

C: Pentru-ce?

B: Atunci ar' fi trebuitu cá D-dieu in unulu si acel'asiu tempu se esiste cá siesi se -si pota da esistintia, si se nu existe, cá se pota primi esistintia. Acést'a inse este absurdu. Dreptu ace'a D-dieu cuprinde in sine ace'a independenta si absoluta perfectiune, de care nu se bucura nici o cauza, nici unu lucru creatu. Elu este repetezu o *independenta si sempiterna causa a causeroru*.

C: Deca D-dieu este o independenta si sempiterna causa a causeroru, adeca absoluta perfectiune, atunci nu pote suferi nici o schimbare. Christosu inse pre carele crestiniismul 'lu crede de D-dieu s'a schimbatu candu s'a facutu omu.

B: Candu Christosu D-dieulu nostru s'a facutu omu, n'a incetatu de a fi D-dieu. Dreptu ace'a nu D-dieu s'a schimbatu, fora natur'a omenésca prin elu s'a schimbatu nobilitandu-se.

C: Absoluta perfectiune involva in sine si atotpoternicia, asia dara Domnedieu trebuie se pota si pecatui!

B: Pecatulu este o imperfectiune. Unde lipsesce bunetatea, acolo cuprinde locu reutatea, pecatulu. Domnedieu inse este ceea mai mare bunetate si tocmai prin acést'a se arata absolut'a lui perfectiune, cá nu pote pecatui.

C: Daca Domnedieu este prea bunu, atunci nu pote fi dreptu. Caci cum se pote uní bunetatea cea mare cu pedéps'a cea aspra cu carea — dupa dogmele crestiniismului — Domnedieu pedepsesce pecatulu?

B: Precum unu tata pedepsesce pre prunculu seu, cu scopulu cá se se indrepte si pentru aceea nu urméza, cá nu-i tata bunu si dreptu, — asia si Domnedieu pedepsindu pecatulu nu incetéza a fi si bunu si dreptu seu justu.

C: O perfectiune absoluta nu pote cuprinde in sine contradiceri. Dupa dogmele crestiniismului Domnedieu este unulu, dar' in trei persone deosebite un'a de alt'a. Acést'a dogma se opune ratiunei fiindu contradicectoria, cáci ce este unulu nu pote fi trei si intorsu.

B: Intr'unulu din responsurile d-tale antecedente ai admisu, cá scientia nu si-a ajunsu zenitulu, pentru-cá in natura se afla inca multe taine, misterii. Am doveditu inse cá natur'a este efectu a carui cauza creatore este Domnedieu. Intre cauza si efectu se afla acel'a raportu cá intre premisele unui judiciu si conclusiunea lui. Concluziunea si adeveratarea premiseloru se cuprinde in conclusiune, — asia caus'a in efectu. Déca in natura se dáu misterii e o dovada acést'a, cá si in Domnedieire se dau misterii. Unulu din aceste misterii este si misteriu Trinitatii.

C: Sum de acordu. Numai ce este in contr'a ratiunei, afirmu inca odata, nu potu admite: trei nu pote fi unulu.

B: Cá se fie adeverata contradicere se recore, cá despre uniculu si acel'asiu obiectu dintr'unu singuru si unicu respectu se afirmam si se negam ceva. Altmintrea nu se da nici o contradicere, fara numai paradoxu. Asia de es. despre Caiu potemu dice cá e bunu si reu, fara de a ne contradice: e bunu cá tata de familia si reu cá patriotu. Pre acést'a basa nici in misteriu Trinitatii nu ocure nici o contradicere: pentru-cá unitatea in Domnedieu e sustienemu cu respectu la esentia, ér' Trinitatea cu respectu la persone.

C: Déca personele se deosebescu un'a de alt'a, dar' in esentia se unescu, atunci urméza, cá esentia divina este ceva compusu din trei persone si atunci in Domnedieire

se da *compositiune*, care contradice dogmei crestine, prin care se sustiene, cá e spiritu *simplicu*.

B: Raspundu intrebandu, cate animi ai d-ta, dar' bine se ne pricepem, cu aci sub anima intielegu terminulu filosoficu: „anima“ = spiritu, sufletu?

C: Unu sufletu.

B: Din câte parti sta sufletulu d-tale?

C: Liber'a cugetare, filosofia a constatatu, cá spiritulu omului este ceva simplu. Chiar' vulgulu -i dice „schintea domnedieésca“.

B: Totu filosofia a doveditu si esperientia constatéza, cá in spiritulu omului -si au resiedintia diferite facultati, cari realminte se deosebescu unele de altele. Asia de es. memori'a, priceperea seu intelectulu, vointia, hotarirea vointiei, sute si mli de cugetari varii, sute si mli de afectiuni si modeste si extravagante. Pentru aceea inse filosofia adeverata n'a trasu nici candu la indoela simplicitatea spiritului seu a sufletului omenescu.

Se privim in cartea naturei si se luam o floare a carei petale ne infaciosiéza doue colori: galbena si albastra. Firear' acelu doctu naturalistu seu botanistu pe hume, care se ne esplice cu sigurantia si in modu scientificu mecanismulu in poterea carui'a acele petale existente pe acelasiu cotoru au capetatu colori diverse?

Precum dara in sufletu potu esista atatea si atatea facultati diverse de si sufletulu este simplu — precum mai departe in floare potu esista doue colori deosebite, fara cá noi se pricepem modulu cum se pote acést'a, asia si in Domnedieire trebuie se credemu si se admitemu deosebirea reala a personeloru, fara nici o umbra de compusetiune.

In urm'a acestoru esperintie chiar' ratiunea si liber'a cugetare si-a formatu axiom'a si legea cnm-cá: „nesciintia modului nu nimicesce certitudinea faptului (*ignorantia modi non tollit certitudinem facti*):)

C: Deca tustrele personele divine suntu esentia d-diésca, adeca suntu un'a in ce privește esentia, atunci cade dogm'a crestiniismului despre deosebirea reala dintre personele D-dieirei.

B: Am doue globuri unulu de diamantu, altulu de auru, cari convinu intru tóte in marime cu unu alu treilea globu de argintu. Acum este certu, ca tustrele globurile in marime convinu intre sine si din acestu punctu de vedere nu esista deosebire reala intre ele. Dara de aci, ce omu cu minte póte concludu, ca globurile nostre convinu si in privintia materiei si nici din acestu respectu nu exista intre ele deosebire reala?

Astfelu judecamu si despre Trinitate. Personele divine suntu un'a in ce privește natur'a si din acestu respectu nu exista intre ele deosebire reala fora suntu cu totulu identice intre sine: in tustrele este aceeași natura divina. Pentru ace'a inse nu suntu identice in ce privește personalitatea, deorece Tatalu nu este Fiulu, Fiulu nu este Spiritulu sautu si intorsu.

C: Deca universulu este manifestarea lui D-dieu si prin urmare a Trinitatii, atunci ar' trebui se ne presteze exemple prin cari se conduca ratiunea nóstra la credintia si existintia Trinitatiei!

B: Cartea Universului numai pucine foi si-a deschisu pana acum'a inaintea ochiloru nostri. Totusi pre prim'a ei pagina am aflatu scrisa urmatórea problema: tempulu trecutulu dice eu sum, prezentulu dice eu sum viitoriulu dice eu sum. Deca cauti la universu, elu ti- spune cá esista Domnedieu, deca ti inebidi ochii si taci, tacerea inca e aprobarea acelu adeveru.

Chicheriulu inferioru la 10 Octobre 1889.

Prea onorate Domnule Redactoru!

Din alaturatulu conspectu preste buni credintiosii parochiei mele, aveti bunetate a publică numele fia-caruia in pretiuit'a nostra Foia besericésca ce o diregiati si totu odata si suma ofertului cu cari au binevoitu a infrunsetia cas'a Domnului cá prin acést'a si in venitoriu se se emuleze la atari fapte nobile si adeva.

1. Popu George si Nastasia cu unu rendu de vestimente serbatoresci in pretiu de 65 fl. v. a., mai inainte unu turibulu cu 8 fl., acuma de curendu cu unu ofertu de 130 fl. v. a. pentru cumperarea unui elopotu mai mare cá cela ce-lu avemu.

2. Inceze Irimie si Antonia cu unu rendu de vesmente negre de barsionu pentru morti in suma de 60 fl. v. a. ér mosiulu acestuia Inceze Craciunu cu unu rendu frumosu de vesmente serbatoresci in suma 80 fl. v. a. cam pre la an. 880.
II *La unu altu réndu uou de vesmente:*

3. Harsianu Gavriila (*la rendulu nou de vesmente frumose*) a oferitu sum'a de 10 fl. cu femeia sa Marisca.

4. Hurducaciu Michaila alui Avramu curatoru primariu femeia sa Joan'a si fiulu Vasilie, insocite de Harsianu Gavriila alui Vasilie si femeia sa Anica 5 fl. v. a.

5. Mate Gorea cu Sic'a et consortele Hurducaciu Petru a Sandului cu Fira 5 fl. v. a.

6. Harsianu Joanu lui George si Domnica, et consortele Hurdeganu Vasilie lui Joanu si matron'a 5 fl. v. a.

7. Harsianu Popu Jeremia si Oprea Szandu cu Saveta 5 fl. v. a. 8. Moldovanu Nicolau casariulu scolei cu Susàn'a et consortele Inceze Irimie cu Antonia 5 fl. v. a.

9. Mate Simeonu si Oan'a, Hurducaciu Nicolae si Susana, Hurducaciu Zaharia si Fira la olalta suma de 5 fl.

10. Inceze Joanu a Gorei cu Maria et consortele Mateiu Joanu lui George si Lin'a 5 fl.

11. Hurdegaciu Jacobu si Fira et cons. Popu Samsonu cu Mariuca sum'a de 5 fl. v. a.

12. Mate Maria veduva seraca si fiulu seu Mate Jacobu cu Maria 2 fl. v. a.

13. Hurducaciu Vasile lui Avramu cu Veronica 5 fl.

14. Popu Artimonu cu Tegla et consortele Inceze Gavriila si Sic'a la olalta 5 fl.

15. Moldovanu Atanasia cu Lina et consortele Tataru Florea cu Saveta la olalta 5 fl.

16. Mera Joanu lui Simeonu cu Raveca 5 fl. v. a.

17. Harsianu Filipu si Oan'a et generele seu Inceze Joanu alui Nicolau cu Maria suma de 4 fl.

18. Olteanu Susan'a veduva si fiulu seu Olteanu Joanu si Maria 3 fl. 19. Olteanu George si Oana 2 fl. 50 cr.

20. Mate Gerge lui Ilisie si Maria 2 fl.

21. Inceze Anisia vebuva 2 fl.

22. Hurdegaciu Simeonu si Maria 2 fl. 50 cr.

23. Popu Toderu lui Vasilie si Sic'a 2 fl.

24. Munteanu Iroftia veduva et sora sa Oan'a 3 fl.

25. Mera Michaila si Anica 2 fl.

26. Harsianu Veronica si sociulu Gorea 2 fl.

27. *Popu George si Nastasica 5 fl. v. a.*

28. Hurdegaciu Gavrilu veduvu seracu, Hagymás Toderu fetioru june, Inceze Constantinu si Fira, et Popu Nastasia veduva a 1 fl. la olalta 4 fl.

29. Sebezanu Sandu cu Irina, Harsianu Ilie cu Veronica, Harsianu Toderica cu Mariuca, Munteanu Simeonu cu Veronica, Harsianu Moise fetioru june, 1 fl. la olalta 5 fl.

30. Hurducaciu Michaila alui Joanu v.-jude si Todora si fia sa Carolina 2 fl. 50 cr.

31. Munteanu Mitra cu Sica 1 fl. 50 cr.

32. Munteanu Todora veduva seraca 1 fl.

33. Munteanu Joanu alui Vasilie cu Irina 1 fl.

34. Harsianu Vasilie a Gorei cu Maria 1 fl.

35. Harsianu Joanu a Stratonu cu Salomia 1 fl.

36. Popu Gavrilu june gr. or. cá sierbitoriu 20 cr.

37. Coszta George june si sierbitoriu 40 cr. v. a.

38. Mate Vasilie alui Toderu lui George june 1 fl.

39. Mera Sanica alui Macaveiu baci si Harsianu Oan'a 1 fl. 40. Harsianu Vasilie fetioru de preotu june 1 fl.

41. Popu Joanu a Gorei fetioru june 1 fl.

42. Butiu Joanu lui Michaila june 1 fl.

43. Hab'a Vasilie fetioru june din Telecu servitoriu 1 fl.

44. Popu Vasilie a Mitri june 50 cr. Popu Joanu lui Tanase june a 50 cr. la olalta 1 fl.

45. Popu Vasilie a Gorei si fratele seu Gavriila ambii frati juni a 50 cr. la olalta 1 fl.

46. Borcsa Michaila cu Maria 50 cr.

47. Butiu Petrea alui Joanu june 50 cr.

48. Botianu Vasilie cu Irina et consortele Hurdegaciu Mitra la olalta suma de 1 fl. 50 cr.

49. Csabá Gavrilu omu seracu 50 cr.

50. Popu Joanu a Siofr. cu Maria 1 fl. (cu sesiunea intréga). 51. Hurdegaciu Toderu a Avramu cu Oan'a 1 fl.

52. Botianu Nicolae cu Paraschiva seraci 50 cr.

53. Trenkca Veronica veduva seraca 1 fl.

54. Munteanu Nicolau cu Susana 1 fl.

55. Cosztá Oana veduva 1 fl.

56. Csurbá Aronu si Saveta 50 cr.

57. Marc Vasilica si Susana vighitori 50 cr.

58. Popu Michaila robescu si Todora 1 fl.

59. Moldovanu Joanu cu socia 1 fl.

60. Popu Simeonu si Maria 1 fl.

61. Inceze Agapia si sociu Simeonu omeni seraci 1 fl.

62. Harsianu Cozm'a cu Todora 1 fl.

63. Szabo Jacobu cu Maria 1 fl.

64. Popu Vasilica a Mitri cu Raveca 1 fl.

65. Popu Vasilie si Fira 1 fl.

66. Popu Stefanu si Maria 1 fl.

67. Moldovanu Aronu cu Sica 1 fl.

68. In diu'a santirei vesmenteloru din miruitulu poporului s'au primitu 70 cr. transpunandu in mana curatorului primariu Hurducaciu Michaila lui Avramu — la tempu se se ratiocineze.

Éta Clarissime Domnule! Ce pote face poporul la cuventele preotului seu, éta ce pote face poporul nostru la indemnulu pastoriiului seu asia incatu poporul nostru desi scorsu prin tote uneltirile tempului, elu alerga cu obolulu seu si acum spre a impodobí cas'a Domnului — incatu sum forte emotionatu de faptele poporului meu si cu deosebire a femeiloru cari totudeauna suntu mai plectate la ofertele cerute in favorea maicei nostre beserice.

Lânga acestea mai adaoge si unu magazinu de bucate in natura infientiatu acum de unu anu in suma de 106 litre, si cu ajutoriulu lui Domnedieu vomu pote acoperí lipsele nostre fora a mai alerga airea dupa ajutoriu. Nu urméza alta decatu subscrisulu pre calea publicitateri in prea pretiuita foia besericésca a aduce cea mai ferbinte multiamita parintiesca toturoru poporeniloru sei cari tragundusi chiar' dela gura s'a cei seraci au urmatu esemplului „Dà celui prea inaltu, si ti va resplátí tie in doitu. Prelânga care remanendu

Alu Clarisimului Domnu redactoru

celu mai plectatu servu

Jeremia Popu de Harsianu.

Parochu gr. cat. in Chicheriulu inf.

Partea scolastica.

Se damu copiiloru o crescere religiôsa-morala.

Valórea si demnitatea omului nu o determina cunoascintiele si desteritatile, ci faptele lui. Numai acela individuu se inaltia la unu gradu mai inaltu alu perfectiunei, care iu totu tempulu si in tóte impregiurarile face ace'a, ce trebuie si -i detoriu se faca cá omu si cetatianu.

Astufeliu de ómeni trebuie se crescemu din copiii nostri; acest'a trebuie se fia scopulu, tint'a nesuintieloru fiacarui parinte si educatori. Pentru-cá crescerea religiôsa morala este uniculu si celu mai insemnatu midilocu, cu ajutoriulu caruia potemu se conducemu si indembanu pre copii la o lucrare basata pre sentiemiinte curate, morale.

Opiniunile si principiile omenesci suntu arguminte si cause motorie insuficiente spre a indemná pre omu la lucru, la implinirea detorintieloru sale, fiinducá convingerile individului in continú suntu supuse schimbarei.

Argumintele convingátórie si cauzele motorie statornice ni-le prestéza singuru numai religiunea, fiindu-cá auctorulu principiiloru religiôse-morale, D-dieu, este isvorulu a tota perfectiunea; de ace'a trebuie se-i urmamu, se-i implenimu voi'a, carea este legea cea mai curata, legea morala. Religiunea este o lumina stralucitórie, carea luminéza cararile celea intunecóse ale vietii nóstre; e unu scutu in contr'a patimeloru omenesci si a pecatelor; ea este vocea consolatoria in midiloculu nefericiriloru si a necadiuriloru, unu locu de scapare in midiloculu fortuneloru vietii; isvorulu sentiemiinteloru celoru mai nobile si a celoru mai sanatóse si mai subline principia; o putere motorie spre perfectiune, deorece „Fric'a lui D-dieu este inceputulu intieptiunei“. Din aceste cauze desvoltarea si cultivarea sentiului religiosu intocmai cá si desvoltarea celoru alalte facultati nu este iertatu se se amáne. Indata ce copilulu a ajunsu la precepere, numai decátu trebuie se se descepte si cultiveze in trénsulu sentiulu religiosu. Unii parinti si educatori suntu de parere, cá cultivarea sentiemiinteloru religiôse se se lasa pana ce copiii suntu mari, deorece si asia nu suntu in stare, cá se cuprinda adeveturile de credintia.

E dreptu, cá copiii nu suntu in stare se cuprinda tóte adeveturile de credintia, dar' acést'a nici o pretindemu, nu, cáci nu voimu se crescemu din copiii nostri totu atátia teologi, ci numai nesce individi religiosi-morali, pre cari esistinti'a lui D-dieu se-i indemne la fapte bune si nobile si se-i retiena dela reu.

Precum cultivarea facultatiloru intelectuale a copilului nu se face de odata, ci pre incetulu si gradatu (dela usioru la mai greu, dela cunoscutu la necunoscutu), deórece numai asia potemu se ajungemu la scopu; chiar' asia trebuie se alegemu si dintre adeveturile de credintia pre acelea, pre

cari copilulu e in stare se le pricépa si cuprinda. Si nu se pote negá, cumcá o atare alegere ar' fi unu lucru imposibilu.

Facultatile spirituale ale copiiloru inca nu se desvólta de odata, ci pre incetulu, gradatu; dar' pentru ace'a inca nimenui nu i-a venitu in munte se díca, cá acestea nu trebuie desvoltate si cultivate. Chiar' asia din impregiurarea, cá copilulu nu e inca in stare se cuprinda unele adeveturile de credintia, inca nu urméza cá se nu-i descoperimu nici unulu dintre acelea, si asia dícundu se nu conlucramu la desvoltarea si cultivarea sentiului religiosu.

Precum in cultivarea facultatiloru spirituale potemu si trebuie se suplinimu mai tardiu inca multu, chiar' asia vomu poté face si in cultivarea sentiemiinteloru religiôse; precum pentru cultivarea facultatiloru spirituale trebuie se alegemu materi'a conformu gradulu de desvoltare a copiiloru; chiar' asia trebuie se purcedemu si in privinti'a desvoltarei si cultivarei loru religiôse si morale. Deca vomu amáná cultivarea sentiului religiosu pentru mai târdiu, cându adeca copilulu va ajunge la maturitate; de aci inca nu urméza, cá copilulu va primi tóte adeveturile de credintia, totu ce-i vomu spune; ma din contra e de temutu, cumcá nici nu va aretá vre-o aplicare spre acést'a; deorece pana cându ajunge elu la maturitate de securu, cá ininim'a lui voru prinde radecini adénci alte sentiemiinte si inca uu dintre celea mai nobile, cari apoi nu se voru poté stêrpi din inim'a loru nici din ace'a cauza, fiinducá acestea s'au imprimatu in sufletulu lui chiar' in period'a cea mai susceptibila. Si óre cum 'lu vomu poté conduce pre calea cea adevurata, dupa-ce odata reulu a prinsu radecini in inim'a lui? Economulu, care voiesce se-si faca agrii sei productivi, nu ascepta panacându aceia se implu de spini si polomida, ci din contra grigiesce, cá acelea se nu prinda radecini, si se traga suculu necesariu plánteloru nobile.

Altucum cultivarea sentiului religiosu nu se póte amáná nici din consideratiuni sociale. E cu nepotintia a isolá copilulu asia, încátu se nu fia asia dicundu silitu a observá unele misicari, lucruri religioase si se nu fia espusu mai multu seau mai pucinu influintiei acestor'a. De sine se intielege, cá nu se póte prevedé nici ace'a, cumcá in ce directiune voru influintiá asupr'a inimei lui.

Deca nu este iertatu se desceptamu si cultivamu in copilu sentiulu religiosu din motivulu, cá prin ace'a l'am silí se urmeze unoru principie; atunci de sine urméza cá n'ar' fi iertatu se-i desvoltamu nici facultatile spirituale, nici se -lu dedamu la eserciarea nici unei virtuti; deórece copilulu l'a inceputu e condusu de auctoritatea parintiloru, educatiloru sei, ér' dedarea se baséza pre repetire; va se dica si un'a si ceialalta se baséza pre factori, ce cadu fora de copilu.

Voiescu parintii si invetiatoriulu se cultiveze in copilu sentiulu religiosu, atunci inainte de tôte se-i premérgea cu esemplulu seu in cuvinte si fapte. Credint'ia viua, blândet'ia nefaciariu, increderea in D-dieu in bine si in reu, pietatea parintiloru si a invetiatoriului, incungiurarea reului, eserciarea virtutiloru din partea loru voru trece cá ereditate pretiósá la copii, si voru lasá in inim'a loru urme cu multu mai durabile, decâtu vorbele celea mai insufetitórie si invetiatur'a cea mai patrundietória.

Viét'ia intru adeveru religiosa a parintiloru, si cu deosebire mam'a petrunsa de sentieminte pie, religiósé cu mai multa securitate pôte inradeciná religiositatea in inim'a copilului, decâtu predarea celui mai eruditu profesoru. Sternirea sentieminteloru religiósé nu se pote restringe la unu tempu, la óre anumite. Ratacescu acei parinti si educatori, cari cugeta cumcá si-a implenitu detorint'ia, deca au silitu pre copii, cá se-si dica rogatiunile sér'a si diminét'ia si se cerceteze regulatu s. beserica; atát'a numai nu e de ajunsu, ci se se nesuésca intru acolo, cá intrega viat'ia familiara, scolastica si sociala se fia petrunsa de spiritulu religiositatii. Se ferésca copiii de locuri si omeni, cari ar' poté se-le maculeze curatien'ia morala si se-le slabésca credint'ia. Insusi invetiatoriulu se se padiésca din tôte poterile sale, de a indepliní atari fapte, prin cari ar' pote se scandaliseze pre copii.

Fiacare educatoriulu si invetiatoriulu se se nesuésca mai departe intru acolo, cá religiositatea se influintieze asupr'a inimei si voiei copiiloru; cá sentiemintele celea nobile se prinda redacini adenci, si pentru ace'a se folosésca tóta ocaziunea spre a mari si potenciá religiositatea eleviloru sei; se nutrésca si se faca semftoria consciint'ia copilului prin ace'a, cá va sterni o indestulire si bucuria interna facia de faptele celea bune si nobile; si ur'a neimpacata facia de faptele celea urite, rele si deositorie.

Se se nesuésca mai departe, cá prin o instructiune corespondietoria se sternésca in elevii sei o convingere religiósá; ér' spre acestu scopu se acomodeze materi'a instructiunei totudeaun'a gradulu de desvoltare a eleviloru sei; si asia se nu tracteze nemicu ce n'ar' fi de lipsa seau n'ar' fi acomodatulu spre a pune basa la religiositatea copilului. Se nu piérdia din vedere, cumcá religiositatea nu este lucrulu memoriei ci alu inimei si alu convingerei. Deace'a fiacare invetiatoriulu se ingrigiesca, cá se dé eleviloru sei notiuni chiare si convingatorie. Ér' gradulu convictiunei nu aterna dela cantitatea principialoru, nici dela insusirile filosofice ale acestor'a, ci dela preceperea usora si repede a acelor'a.

Se le aducu esemple din viat'ia practica, si cu ajutoriulu acestor'a se le arete, ce fapte bune e in stare se indeplinésca omulu intru adeveru religiosu si ce viét'ia duce omulu inmoralu, se le arete ce devine omulu fora religiune. Dar' se incungiure vorbele multe, si prelectiunile indelungate; ér' la evantualele reflexiuni ale copilului se respunda cu tota blândet'ia, iubirea si paciint'ia. In combaterea argumintelor false, ce se opunu adeveruriloru de credintia se

fia inse forte prudentu, cu multa precautiune, deorece obiectiunile false adeseori se alipescu cu o mai mare putere, decâtu argumintele, cu cari se combatu.

Si in fine fiacare educatoriulu si invetiatoriulu cu diligintia se deprindia pre elevii sei in atari fapte, cari suntu espresiunea esterna a religiositatii. Se fia inse cu multa atentiune la tempulu, durat'a si modulu procederei. Cáci incordarea prea mare, pote nasce unu indiferentismu seau ura facia de religiune si tote lucrurile, religiósé seau deca se pune pondu mai mare pre form'a esterna, pote se aiba de efectulu unu mecanismu ridiculu, dar' nu unu sentiementu blandu. Rogatiunea nu va purcede din inima, ci numai de pre buze, ér' deprinderile religiósé potu degenerá in nesce lucruri servile.

Din tote acestea urméza, cá sentiementulu religiosu, care in unire cu celu moralu se areta de tempuriu in multi copii, trebue desceptatu in copii indata-ce au inceputu a se desceptá in dinsi consciint'ia. Ér' acést'a desceptare se pôte face invetiendu pre copii, cá se se abata cu inim'a dela lucrurile cele vediute, marginite si mutabili spre celu nevediatu, nemarginitu si eternu, si ducându-i dela iubirea parintiloru loru, la amorea lui D-dieu. Fiacare parinte si educatoriulu se spuna copiiloru sei in limb'a loru, cá totu binele numai dela D-dieu vine, cá elu numai pre cei buni iubescé si numai acelor'a le da ajutoriulu seu; cá elu ne spune prin consciint'ia nostra, care e legea cea sânta, si cere dela noi ascultare neconditionata.

J. F. Negrutiu.

Români vechi cá familia, cá statu si cá militari.

II.

Statulu românu atâtu in elementele, câtu si in form'a s'a se baséza pre cas'a romána, pre *familia*. Comunitatea se nascú din coadunarea *gintiloru* vechi a Româniloru, Voltiniiloru, Fabiiloru, etc. ér' tienutulu românu din districtele seau quartirele impreunate ale acestoru ginti, cari mai tardu s'au folositu spre a formá din ele quartirele cele mai vechi dela tíera (*tribus rusticae*). Adeveratu, cá in privint'ia asiediarei loru nu se afla traditiuni, numai despre quartirulu *claudiu* se spune, cá s'a nascutu din asiediarea *gintei claudie* lângá Anio.¹⁾ Totu asemenea de securu apare cu privire la cele alalte districte a impartfiei celei mai vechi din numele loru. Numele aceste nu s'a imprumutatu, cá la districtele adause mai târdu, dela localítati, ci numele gintiloru au datu nume si districteloru fora esepiune; ér' *gintile*, in câtu acele nu s'au stinsu de totu (cá *Camilii*, *Galerii*, *Lemonii*, *Polii*, *Pupinii*, *Voltinii*), suntu

¹⁾ H. W. Stoll. Leipzig 1866. die Helden Roms. p. 43. *Appiu Claudiu*, unu sabinu fruntasiu din Regilu, numitu in patri'a s'a *Attus Clausus* vení la Rom'a in 504 cu o numerosa ceta de Clienti, a fostu primitu intre *patricii* si i s'a asemnatu de quartiru tienutulu de lângá riuletulu *Anio*.

esclusiv cele mai vechi familii patriciene române, precum: *Aemilii, Cornelii, Fabii, Horatii, Menenii, Papii, Romilii, Sergii, Veturii*.

Cive românu eră, cine se tienea din un'a din acele ginti. Casatorie legitime (*connubium*) numai in cerculu acestoru familie se puteau conrage si in formele usitate, si numai fiii din atari casatorie aveau drepturi cetatienesci; cei din casatorie injuste, ori nascuti afora de casatoria erău eschisi din comunitate. De aci se numiau civii români *parinti* (patres), seau *fii de parinti* (patricii), pentru-că numai ei erău *de jure* parinti si puteau fi, si numai ei aveau *de jure* unu tata; de aci luptele seculare ale *plebeiloru* pentru casegarea dreptului de *conubi* cu familiile patriciene.

Gintile cu tote familiile dintrinele erau incorporate statului, legaturile si conecsiunile familiare si de ginte sustău si in laintrulu statului, inse facia de statu fiulu nu eră subordinatu tatalui, că in familia, ei avea detorintie si drepturi politice alaturea cu tatalu si de ace'a puteau intreveni casuri, cătu fiulu subordinatu tatalui in familia, in statu se-i demande acestui-a că domnu.

Cei de sub *patronatulu* tatalui (*ospeti, libertini, clienti*) se sufereau in comunitate pentru patronulu lor, si mai de aproape erau avisati la scutulu familiei, de care se tieneau; nu putea se tréca inse multu, cându si acestia voru face si voru castigă pretensiune de dreptu si fora midillocirea patronului. Cu atātu mai vertostu se intielegea acésta facia de cei luati sub scutulu comunu alu statului (*plebei*). De aci se nascura apoi certele si luptele pre vietia pre morte ale *plebeiloru* pentru egalitate de drepturi cu *patricii*. Asia constă statulu românu, că si cas'a, din omeni proprii si suscepti, din *civi si habitanti*.

Precum elementele statului le compunu gintile, basate pre familia, asia si *form'a* statului e intocmita dupa cea a familiei. Pentru casa se ingrigesce in sa si natur'a de *tata*, cu care se nasce si apune o casa. In statu inse, care are se fia neperitoriu, celu putinu in celu românu, care constă din *civi liberi* si egali si nu se putea laudă cu nobilime „din mil'a lui *Domnedieu*“, nu se afla atare domnu naturalu. De ace'a-si punea statulu din midilloculu seu unu *conducatoriu* (*rex*) si *demandatoriu* (*dictator*), unu magistru alu poporului (*magister populi*), carele avea se fia *domnu* in cas'a comunitatei române. De ace'a se află in seau *lânga* cas'a lui vetr'a cu foculu pururea ardiatoriu si tesaurulu bine incuiatu alu comunitatei, — *Vest'a* româna si *penatii* români că *unitati* visibile a casei supreme, cuprindiendu Rom'a intréga.

Oficiulu regescu incepeă de odata cu alegerea, inse fidelitate si ascultare detoresce comun'a regelui numai dupa ce acest'a a convocat pre barbatii capabili de arme in adunare si i-a luat in ascultare (*imperium dare*). Atunci potestatea sa in comuna e că si a tatalui in casa si domnesce pre vietia că si acest'a. Elu corespunde cu die'ătile comunei intrebându-le si satisfacându-le (*auspicia publica*). Tractățele incheiate de elu in numele comunei sunt obligatorie pentru intregu poporulu.

Cuventulu seu (*imperium*) e atotu puternicu in pace si in bataie, de ace'a mergu in aintea lui *lictorii* (dela *licere* a chiamă) cu securi si cu nuele totu-de-a-un'a in functiuni de ale statului. Numai elu pôte vorbi in adunare si numai elu o pote conchiamă. Elu chiama poporulu la arme si elu conduce armat'a. Elu dispune in statu, că si tatalu in familia, stă la judecata in tote cauzele civili si criminali si decide neconditionatu de vietia, mortea, si libertatea cetatieniloru, potându se-i vînda de *servi* seau chiar' in *selavia*. Apelarea in casulu pedepsei cu mörte spre agratiare la poporu e indreptatitu regele se o faca, inse nu e indetorit.

Precum tatalu in casa e nu celu mai puternicu ci *singurnlu* cu putere, asia si regele in statu. Poterea acésta regele o deprindea in persóna seau intréga ori spre usurarea sarcinei sale delegă unele afaceri altor'a, precum: comand'a in resbelu, deciderea in procese mai de putina insemnătate, cercetarea in unele crime; ér' cându parasea cetatea-si lasă *omu in locu* (*praefectus urbi*) cu deplina putere că si unu *Alter-Ego* alu seu. Ori ce putere de oficiu inse eră numai derivata din cea regésca si ori ce oficialu eră numai prin regele in oficiu si cătu voia acest'a. Toti oficialii tempului mai vechiu: „*praefectus urbi*“, „*quaestores paricidii*“, „*tribuni militum et celerum*“, nu erău de cătu *comisari regesci* si nice de cătu *magistrati* in sensulu de mai târdu.

O restringere a potestatei regesci nu eră si nu putea fi; pentru *domnulu* comunitatei totu asia de putinu esistă unu judecatoriu in afacerile statului că si pentru domnulu casei in cele casnice. Numai mortea punea capetu potestatei sale.

In casu, cându regele nu-si numea succesoru, — cea ce *de jure* nu numai că a trebuitu se-i competiesca, ci jacea in sfer'a detorintieloru sale, — se adunău cetatienii si desemnău unu rege interimalu (*interrex*), inse numai pre *cinci zile*. Elu inse, fiendu numitu in modu defectuosu, nu putea insulu desemnă pre noulu rege, ci numia *altu* interrege pre alte *cinci zile* cu destinatiunea de a desemnă pre regele nou. In natur'a lucrului jace, că in ainte de desemnare putea interregele se consulte pre *betrâni* si *cetatienime*, că conveni-le-ar' cutare ori cutare persóna, inse conlucrare formale la alegerea regelui nu le competea, ci numai dupa denumire avea adunarea poporului se aprobe ori se respinga. Dupa dreptu regele nou se instituiă totu-de-a-un'a si numai prin antecesorulu seu.²⁾

(va urmă).

N. Popescu.

²⁾ *Th. Mommsen*. Röm. Gesch. I. B. p. 61. In privintia alegerei de rege, ce e dreptu, nu se afla probe despre modalitatea acésta, de ore-ce inse numirea *dictatorului* si la inceputu si a consilieru se urmă acuratu in form'a acésta, potemu conchide, că si cu regii s'a urmatu asiă, de ore ce *dictatur'a* si *consulatulu* in esentia nu sunt, de cătu continuarea regalitatei.

Istoria anului*).

III.

Scimn ca majoritatea cetitorilor nostri cunoscu carindariulu romanu in tóte amenuntele lui. Cu tóte acestea nu gresimú póte crediendu, ca una parte, fia aceea mi-nima, sau n'a avutu ocasiune de a se ocupá nici una data cu elu, sau desí l'a studiatu in scóia, inse cu timpulu i-a mai scapatu cate ceva din memoria. Pentru aceea, cá se ne potemu orientá cu usiuretate in computarea díleloru dupa acestu carindariu — computare, care este cu totulú propria si diferenta de a nóstra, — lasamu se urmeze aici una scurta si practica regula: Candu in carindariulu romanu vedemu ca e vorba de nouae sau de idus, si voimú se scimn, ce díle suntú de a se intielege dupa stilulu nostru, avemu numai se cercamu a catea dí din aceea luna pórtá numirea de nonae sau idus; la numerulu aflatu adaugemu unitatea (1), si dela sum'a obtienuta subtragemu numerulu pusu înainte de nonas sau de idus; ér' restulu ne va aretá diu'a dupa computarea nostra de astadi. Candu cetimú d. e. quinto idus decembres, aflamu ca idus e diu'a a trei-spre-diecea din decembre. Adaugându deci la 13 inca 1, vomú avé $13 + 1 = 14$, ér' dela acést'a suma subtragandu 5 (caci s'a cetitu quinto), ne mai remane 9; ceea ce va se dica, ca quinto idus decembres corespunde dílei de 9 decembre dupa computarea nóstra. Daca e inse vorb'a de Kalendas, d. e. 13 Halendas julias, ne reamintimú ca lun'a antecedenta, adeca in casulu de facia juniu, are 30 de díle, la cari adaugandu 2, vomú avé 32; ér' de aci subtragandu 13 (caci 13 se afla înainte de Lalendas), ne mai remane 19; va se dica: 13 Kalendas julias este egale cu 19 juniu dupa computulu nostru.

Dílele carindariului nostru le exprimemú dupa metodu vechiloru romanu astfelu: Cautamú, daca diu'a data cade înainte de nonae, de idus sau de Kalendae. De cumva cade înainte de nonae sau idus, adaugemu la numerulu noneloru sau ideloru unitatea (1), dela sum'a obtienuta subtragemu numerulu dílei date, si restulu ne va aretá diu'a noneloru sau ideloru. Astfelu d. e. diu'a de 2 juliu s'ar esprime dupa carindariulu romanu prin sexto nonas julii; caci nonele lunei juliu cadu in diu'a a sieptea, asia dar 2 juliu cade înainte noneloru; ér' $7 + 1 = 8$, si $8 - 2$ (caci de 2 juliu e vorba) = 6. Tótu astfelu urmamú si candu diu'a data cade in idus.

Daca inse diu'a propusa tiene de Kalendae, adaugemu 2 la numerulu díleloru lunei, si dela sum'a obtienuta scademú numerulu dílei date; restulu ne va aretá numerulu calendeloru cu numirea lunei urmatóre. D. e. diu'a de 24 octobre se va esprime prin nono Kalendas Novembres; cáci octobre are 31 de díle, la cari mai adaugandu 2, avemu $31 + 2 = 33$, ér' $33 - 24$ (caci 24 e diu'a propusa) = 9.

1) Vedi nrii dela 15 septembro si 1 octobre a. c.

Este prea adeveratu, ca si numai rectificarea anului prin Juliu Cesare inca ar' fi fostu suficianta cá se faca memoritoriu numele acestui mare barbatu. Dar cu tóte acestea, nici reform'a acést'a juliana n'a stabilitu concordantia deplina între anulu civilu si celu tropicu; de órece, precumu amú vediutu dejá, Sosigene computá anulu tropicu tocmai de 365 de díle si 6 óre, precandu adeverat'a lui durata este de 365 de díle, 5 óre 48' 45", adeca cu 11' 15" mai scurta decâtu dupa calcululu astronómulu, alexandrinu. Acést'a diferentia anuala de 11' 15" sau 675" se urca inse in intervalu de 128 ani la sum'a de 86400", cari facu tocmai una dí complecta. Cu alte cuvinte, dupa fiecare periodu de 128 de ani, anulu julianu ajunge cu cate una dí mai mare decatu anulu tropicu. Cu tóte acestea imperiulu romanu s'a servitu de anulu julianu pana la decadentia s'a, si tot cu acel'a s'a servitu întréga bisericá crestina pana la anulu 1582 sub pontificele Gregoriu XIII, ér' biseric'a orientala-lu urméza pana astadi.

Scaderea amintita a anului lui Cesare o observá deja venerabilulu Beda cu mai bine de 800 ani înainte de reform'a gregoriana. Aceeasi scadere o constatá in secolulu alu unu-spre-diecelea astronómulu Joa nu Campanus, in alu trei-spre-diecelea Joa nu de Sacro bosco, profesorú de matematica la Paris, precum si scriitoriulu grecu Isacu Arghiru in secolulu alu patru-spre-diecelea. Renumitulu Cardinalu Petru de Ailly, basatu pe observatiunile anterióre, elaborá deci unu proiectu de reforma si îndreptare a carindariului julianu, si-lu propuse conciliului de Constantia spre aprobare si adoptare. Conciliulu nu aflá inse de corespundietóre reform'a propusa, si proiectulu lui Ailly nu fu primitu. Recunoscandu-se inse necesitatea de reforma si rectificare, se încredintia scaunului apostolicu sarcin'a, de a îngrigi de resolvarea acestei cestiuni.

In conformitate cu acést'a mesura luata de Conciliu, pontificele Sixtu IV chiamá in anulu 1475 la Rom'a pe episcopulu de Regensburg Joa nu Müller, celu mai celebru astronomu alu timpului seu, carele fiindu de origine din Königsberg, portá si supranumele de Regiomontanus. Acestuia-i încredintia pap'a elaborarea unui proiectu de îndreptarea carindariului; inse supravenitu de mórte in anulu urmatoriu 1476, Regiomontanus nu putú terminá una lucrare atatu de importanta. Alti matematici celebri cá Paulu de Middelburg, Albertu Pighi, Luc'a Gauricus s. a., nu încetaru a se adoperá din respoteri cá se ajunga la dorit'a solutiune a problemei, ce preocupá spiritele luminate. Inse tóte laudabilele loru sfortiaru remaseru fara rezultat. Intr'aceea conciliulu Lateranense, celebratu sub pontificele Leo X, decretá de nou, cá tóta chipzuirea asupr'a modului si mijlóceloru de reforma se remana in grigea scaunului apostolicu. Pap'a Leo X scrie deci imediatu imperatoriului Maximilianu, recercandu-lu se iae mesuri, cá cei mai distinsi matematici se se presente la Rom'a, sau se-si comunice in scrisu parerile loru relative la îndreptarea carindariului, ce avea se vina de nou sub

discușiune în sesiunea a diecea a conciliului amintitu, ținându-lă la 1 decembrie 1514. Din acestu motivu prea învețiatulu Joann Eck înaintéza pontificelui una lucrare a s'a intitulata: *De vera Paschae celebratione, Joannis Eckii, theologi Diorthosis ad Leonem X Pontificem Maximum*. Glori'a inse, de a-si perpetuá numele prin ducerea întru îndeplinire a unei afaceri de atât'a importantia, se vede ca er'a rezervata papei Gregoriu XIII. Acest'a numio comisiune din cei mai mari învețiatii ai timpului seu, si o insarcinà cu rectificarea si reform'a de care vorbimu. „Viros ad Kalendarii emendationem adhibuimus in Alma Urbe, harum rerum peritissimos“. Astfelu se exprima Gregoriu despre barbatii, de ale caroru lumini s'a servitu, si dintre cari cei mai însemnati erau: cardinalulu Perette, care ajungandu pontifice, luà numele de Sixtu V, cardinalulu Sirleto, dominicanulu Ignatiu Danti, Cristoforu Clavin de Bamberg'a, astronomulu francesu Foix de Candale s. a. Dar prelunga tóta eruditiunea acestoru barbatii, meritulu solutiunei dorite este alu lui Aloisiu Lili, medicu la Verona. Se scie ca pe timpul conciliului Nicenu, celebratu la anulu 325, ecuinocțiulu de prima-véra se întemplà la 21 din lun'a lui Marte; de atunei înser si pana la 1580 se mutase cu 10 zile mai înainte, de ôre-ce cadea deja la 11 din Marte.

Aceasta schimbare provenia de acolo, ca anulu julianu erà cu 11' 15" mai mare decatu anulu tropicu; ér' dela 325 pana la 1580 erà unu intervalu de 1255 de ani, în care excedentulu de 11' 15" ajunse deja la sum'a de 14141' 15", sau 9 zile, 19 ôre, 41' 15". Pentru aceea propuse Lili, ca spre a aduce anulu civilu la concordantia cu celu tropicu, se cere cá ecuinocțiulu se se reduca la terminulu seu din anulu 325. Ér' cá reducerea acést'a se se faca fara alta confusiune sau perturbatiune, trebuie cá se se omita sau se se stérgea cu totulu 10 zile dintr'unu an²⁾. Pentru aceea prescrie Gregoriu XIII prin bulla s'a *Inter gravissimas*, cá dela anulu 1481 se se stérgea 10 zile, si anume din lun'a lui Octobre, astfelu încatu în oculu zilei de 5 Octobre se se numere 15. Prin acést'a se întemplà, ca în anulu urmatoriu 1582, ecuinocțiulu de prima-véra reincepù se cadia érasu la 21 Marte cá pe timpul conciliului Nicenu. Ér' cá concordantia odata restabilita, se se mentiena, dispuse cá metodulu de interecclare,

²⁾ Dupa ce comisiunea examinà si aprobà proiectulu lui Lili, susternù Papei în diu'a înaltiarei S. cruci 1580 raportulu seu, în care dice: «Aequinoctium verum reducendum est ad diem XXI Martii, ubi nimirum contigebat tempore concilii Nicaeni; hac enim ratione iidem erunt termini paschales, nihilque in Breviario aut in Missali immutabitur. Id autem commodissime fiat per subductionem decem simul dierum unius anni, tot enim dies a concilio Nicaeno ad nostra usque tempora aequinoctium sedem suam antevertisse observatum est, cum a die XXI Martii ad diem XI eiusdem mensis regressum sit. Decem autem ii dies minóre cum incommodo eximentur de mense Octobri anni 1581, isque correctionis annus dici poterit, sequens vero 1582 primus annus correctus appelletur, in quo et in posteris deinceps annis aequinoctia et solstitia atque una dies festi mobiles et stabiles in eisdem erunt diebus, quos tempore concilii Nicaeni habuerunt».

sau periodulu aniloru bisextili introdusu de Juliu Cesare, se se urmeze si de aci înainte cu singur'a exceptiune, cá dintre anii seculari se fia trei consecutivi comuni, adeca de cate 365 de zile, si numai alu patrulea bisextilu; d. e. anii 1700, 1800 si 1900 remanu ani comuni, ér' anulu 2000 va fi bisextu, etc.

Acést'a reforma introdusa de Gregoriu XIII fu primita de Franci'a în 10—20 decembrie 1582. Totu în acelu anu o adoptaru si principii catolici din Itali'a, Spani'a si Portugali'a. Catolicii în Germani'a o introduseru la staruint'a imperatoriului Rudolfu II în anulu 1584, Polonii la 1586, si Ungari'a în 1587. Statele protestante ale Germaniei o adoptaru la 19 februaru — marte 1699, ér' Danimarc'a si aprôpe întréga Elveti'a la anulu 1700. În Angli'a fu acceptata în 1752, si fiindu ca pe timpul acést'a diferentia între sistemulu julianu si gregorianu erà de 11 zile, ér' anulu 1700 dupa acestu din urma nu e bisextilu cá dupa celu de antâiu, a trebuitu cá în locu de 3 Septembrie — diu'a introducerei — se se numere cu 11 zile mai multa, adeca 14 Septembrie. Svedi'a primi reform'a nu mai la 1753.

Adeveratu ca nici corectiunea gregorianu nu pôte avé pretensiune de esactitate absoluta, fiindu ca comisiunea instituita de Gregoriu XIII, si insarcinata cu îndreptarea scaderii juliane, a nesocotitu 27" din adeverat'a durat'a a anului. Ea s'a ținutu adeca de tabelele asia numite alfonsine, dupa cari anulu julianu ar întrece în durata pe celu astronomicu numai cu 10' 48", precandu elu este în realitate mai mare cu 11' 15". Cele 27" nesocotite facu inse în decursu de 3200 ani o di întrega, ceea ce va se dica, ca dupa unu periodu de 3200 ani si anulu gregorianu va presentà diferentia de una di facia cu celu astronomicu. E de observatu inse, ca dupa metodulu de intercalare reformatu de Gregoriu, divergentia acést'a se înlatura cu cea mai mare înlesnire; va trebui adeca numai, cá anulu 3200, care dupa sistemulu gregorianu ar fi bisextilu, se se iae dreptu anu ordinariu de 365 de zile, si tóta diferentia va disparé. Totu astfelu voru remané ani comuni de cate 365 de zile si anii 6400, 9600, 12800, 16000 etc.

Facandu deci comparatiune între sistemulu julianu si celu gregorianu, vedemu ca celu de antâiu presenta dupa fie-care periodu de 128 de ani diferentia de una di, precandu cestu din urma abia dupa cate 3200 ani; si apoi am vedutu, ca dupa sistemulu gregorianu si acést'a excedentia se pôte încungiurá cu cea mai mare facilitate si fara nici una confusiune. Pentru aceea se si pronuntia toti barbatii competenti cu caldura despre stilulu gregorianu si-i recunoscu superioritatea facia cu celu julianu. — Delambre d. e. declara, ca nu despretiuesce, ci din contra, ca întâmpina cu respectu reform'a papei Gregoriu XIII;³⁾ ér' ilustrulu Arago în vol. 4 alu astronomiei sale

³⁾ Je puis répéter que je n'ai nul mépris, que j'ai une estime véritable pour cette conception.

populare dice, ca abia în 10.000 de ani se pôte produce una diferentia de 3 zile si $\frac{4}{10}$ între anul gregorianu si celu astronomicu, dar' ca si acést'a se încungiura prea usioru prin sistem'a lui de intercalare. De asemenea lauda esactitatea anului gregorianu si astronomulu Sig. Faye în tractatulu seu de cosmografia, si spre confirmarea opiniunii sale se provóca la memoriile societatei astronomice de Londr'a, în cari inca se recunósce meritulu scientificu alu sistemului gregorianu.

Ei bine, nici omulu investitu cu celea mai rudimentari cunoscintie nu-i pôte scapá din vedere esactitatea acestui carindariu. Êr de alta parte întrebamu: pôte banui cineva autoritatile scientific, ce le-amu citatu mai susu, de atat'a ignorantia, încatu acelea se laude în necunoscintia de cauza oper'a de care vorbim? — siguru ca nu! Daca întielegem deci cu totii esectitatea, si daca pe unii barbati cá cei mai susu citati îi recunóschem de autoritati competente în judecarea lucrului asupra caruia se pronuntia cu atat'a caldura, considerandu de zadarnica ori-ce încercare de-a produce ei însisi unu sistem uanualu mai perfectu, — atunci pentru ce mai întârdiamu a adoptá chiar' si în biserica stilulu nou? Protestantii din tóte partile, în lumin'a cunoscintiei, si închinandu-se înainte adevêrului scientificu, l'au primitu fara nici una temere ca prin aceea-si voru perde credint'a religiósá. Dar ce se faci; se vede cá spiritulu poporeloru orientale n'a ajunsu inca la maturitatea, de-a înlocui prejuditiile nutrite de unii antagonisti, cu adevêrurile cucerite de studiele si lucrarile asidue ale spiritelorlu luminate.

J. Marculetiu.

„Vorb'a multa e seracia —“

si în scóla.

Permiteti-mi D-le redactoru a-ve comunicá unele esperintie triste, ce am facutu, cá invetiatoriu.

Suntu abi'a doi ani trecuti, de cându am pasitu pre carier'a invetiatoresca. Si ce diferentia mare, cum eram eu atunci, si cum sum astadi!

Atunci eram în tóta virtutea; ér' astadi debilu, încatu pare-cá se învêrte lumea cu mine. Sum uscatu si palidu! CREDU cá me voru întrebá colegii: de unde acestea? O seie spunu! Vorbele mele purcedu din amarulu ânimei mele. Déca totusi le comunicu, o facu, pentru-cá altii se invetie din patian'a mea.

Am intratu în scóla: A fostu prim'a óra, în care am capetatu numele de invetiatoriu. Am devenitu: tata si mama la unu numeru frumosielu de prunci (elevi). Privindu înainte-mi, am cugetatu în internulu meu: „eu de nu-mi voiu „implini oficiulu, amesuratu sântieniei lui, voiu fi caus'a „degenerarei unei mari parti din elevii mei; facu dara totu, „ce-mi vá fi cu potentia. Me voiu folosi de midilócele, „ce-mi stau la dispusetiune“. Si midilóculu principalu érá: *cuvântulu*.

Unii folosescu prea multe cuvinte si prin acést'a facu pre discipuli muti; érá altii vorbescu prea pucinu, si discipulii devinu constrinsi a invetiá, ce nu pricepu. Eu în aceste n'am gresitu, ci am facutu unu altu pecatu. Am fostu prea zelosu în vorbire. Am începutu si continuatu a vorbi prea

tare, asia încatu fiacare sunetu potea se se deosebésca cu usuratate. Voiam se plinescu regul'a pedagogica: „*vorbesce respicatu!*“ dar' nu poteam alege si tiené unu cumpetu cuvenitu; treceam marginile, ce le pretinde vorbirea respicata. Vorbirea mea se apropiá de strigare.

Pare-cá audu reflectându: „*Acé'a a fostu o nebunia.*“ Eu primescu imputarea, si asiú fi fórté ferice, déca numai singuru asiú merita-o.

Inse lucrulu sta altu-cumu.

Fórté desu am auditu plângerea, cá chiamarea invetiatoriu e grea si pentru acé'a, pentru-cá elu invetiatoriu trebuie se vorbésca multu, cea-ce ataca si consuma poterile si baga pre multi inca de timpuriu în pamentu.

Dupa debil'a-mi parere, nu potu a negá, cá plângerea acést'a contine adevêru. Cuvântulu invetiatoriu e nu numai seméntia, ci si pluga si grapa totu de odata si nu trebuie crutiatu, déca e, cá invetiamentulu se aduca fructele dorite; apoi si acea e adevêratu, cá multi invetiatori si-au scurtatu viétia prin însasi propunerea loru din scóla.

Acést'a urmare trista 'si are caus'a s'a numai în o propunere gresita. Multi invetiatori adeca vorbescu:

I. *Prea tare*, asia de tare, încatu dupa cum am disu mai susu, vorbirea loru séména mai multu a sberatu, decâtu a propunere. Intentiunea loru nu e rea; ei vreau, cá scolarii se audia totu cuvântulu esitu din gur'a lor, si asia se devina *atenti* prin îns'a-si propunerea s'a. Acestu midilocu nu duce la scopu; cá-ei cu câtu invetiatoriu face la propunere mai multa larma, cu atâtu si invetiaceii suntu mai nelinisciti, mai neatenti. Dreptu acea nu e de lipsa a vorbi tare, nu mai tare, decâtu cá propunerea se se póta audi de toti scolarii din scóla, déca acesti'a suntu în linisce. O astufeliu de vorbire siguru nu derima sanetatea invetiatoriu.

II. *Prea multu*, unii de 4—10 ori mai multu, decâtu pretinde scopulu invetiamentulu. Se ascultamu d. e. pre unu atare invetiatoriu, cum propune din computu. Elu invetiatoriu dice: „Déca am 57; câtu mai trebuie pana la 100? Care vá gâci mai iute? Grigiti dela 57 se numerati pana la 100!“ Scolarii calculéza. Unu scolariu se insinua la respunsu, invetiatoriu dice: „Ascépta pana te voiu întrebá. Tu trebuie se fii totu deaun'a mai grabnicu decâtu altii. Si alte multe de acestea.

Întrebarea e cu atâtu mai precisa, cu câtu e mai scurta, érá din contra confusa si nechiara.

Déca invetiatoriu spune o tema mai de multe ori, scolarii nu -si încórdá numai decâtu poterile sufletesci, radiemându-se pre repetitiunile urmatórie.

Scolarii începu a crede, cá nu suntu detori a ascultá la tóte cuvintele invetiatoriu, si fiendu-cá dânsii scolarii nu suntu în stare a alege grânulu din pléva, se póte întemplá, cá se fia chiaru atunci neatenti, cându importantia materiei ar' cere cea mai mare atentiune;

Scolarii se dedau a despretiui, ce e mai scumpu în viétia, pentru-cá e nereparabile tempulu, de unde se nasce lené, nepasare etc.

Si în fine prin vorba multa se casiuna scolariilor dauna spirituala însemnata, deórece invetiatoriu poporalu are de-a propune în fiacare óra la trei despartimente, asia încatu pre unulu abia cadu 20 de minute, tempu intru adevêru fórté scurtu, apoi si acést'a se se tândalésca cu cuvinte de geab'a?

Vorbele prea multe suntu stricatióse nu numai pentru scolarii ci si pentru *invetiatoriu*, deórece:

a) i consuma poterile sale. La începutu elu invetiatoriu nu simte obosél'a, ori e nepasatoriu în zelulu seu. În fine

numai observa, că poteriile i-se debilităza, și că prinde a se uscă pre petiôre. Vedemu insi-ne, dar' nu cugetamu că ôre ce pôte fi caus'a. Fôrte bine dice unu invetiatoriu germănu: pana cându suntemu tēneri, credemu viēt'i'a nestărsita, și in acēst'a credintia ne risipimu poteriile. In urma numai ne deschidemu ochii, și vedemu, că nu mai potemu vorbi tare. Inse e târdiu, caci sănătatea ne este acum in periclu. Intregu organismulu nostru a cadiutu intr'unu statu abnormale.

b) *I conturba limiscirea consciintiei*, acea limiscire, carea provine din o implinire acurata a detorintieloru nōstre. Un'a dintre cele mai frumōse insusiri ale unui invetiatoriu e punctualitatea. Totu minutulu perdutu e o insielatiune comisa facia cu scolarii, despre care vomu avé a respunde ôre cându. Invetiatoriu nepunctuosu e asemenea unui negutiatoriu ce vinde cu mesuri false.

Contrariulu dela vorbire e tacerea. Herder dice: „Vorbirea e argintu, „tacerea e aur“. Acestea cuvinte 'și au deplin'a lor valôre și pentru scôla. O, de ar' pricepe fiacare invetiatoriu, ce maestria mare e tacerea, nu tacerea aceluia care nu are placere a-si deschide gur'a, nice aceluia carele n'are atât'a taria, asi lasă grigile și nevoile acasa, și a crutiă pre nevinovatii scolari cu fruntea incretita si facia-i posomorita, ci tacerea aceluia, carele-si tiene de cea mai principala problema a chiamarei sale, a inaintă miscarea și cursulu ideiloru in scolari, si a pasii de buna voie indereptu, pentru-că se se pōta manifestă activitatea de sene a scolariilor! Acēst'a se pōte intemplă la tōte obiectele de invetiamentu, nu numai la computu, la Religiuine, facîndu pre scolari a enară istoriôrele biblice pana in capetu, fora de a intrerumpe cursulu loru fora scopu si scotôla: la cetitu, continundu-se a corege insusi gresielele scolariilor, ci grigindu, că tōta clas'a se urmeze cu atentiune scolariulu cetitoriu, și dēnsu se indrepte erorile facute; la invetiamentulu intuitivu, aretāndu obiectele respective seau in natura, seau in modele ori tipuri, și provocāndu pre scolari, a privi insisi celea de privitu, și a-se esprimă asupra celoru observate, etc, etc, etc. Acēst'a se pōte intemplă in fine si la sustienerea disciplinei, de dāndu pre scolari, a luă sēm'a la anumite semne ori cuvinte de comanda si a implinî cele de implinitu d. e. a se sculă, cându invetiatoriu va bate in palme, a repetă o propozițiune, cându va face unu arcu cu degetulu in aeru, a-si scōte cārtille, cându va dice: „unu“ a le inchide la cuvēntulu: „doi“ etc, etc. Prin tōte acestea se crutiă fôrte multu tēmpu, și multa potere, ér scolarii se dedau la regularitatea și punctualitatea dorita. Numai astu-feliu facēndu vocea noastra va fi in stare de a influință dupa dorint'i'a noastra asupra spiritulu și animei scolariilor nostrii, și pentru noi insine nu va deveni unu focu mistuitoriu.

Fia-mi permis a recapitulă pre scurtu celea dīse mai susu:

Invetiatoriu se se nesuēscă a ispravî multu cu midlōce putine, a alege cuvintele si a invetiă si tacēndu.

Filoxer'a.

(Phylloxera vastatrix).

IV.

Inca la anulu 1869 renumitulu academicu francesu, Thenardu intrebuință contra filoxerei asia numitulu sulfuru carbonicu, dar' vediendu, că acēst'a nu numai filoxer'a o nimicesce, ci totuodată strica si vitiei de vinia, si-a intreruptu incercarea s'a; la anulu 1873 inse din nou incepú la acēst'a procedura si ameliorata o continuă mai multu tēmpu.

Sulfurulu carbonicu e o materia gazōsa, ce se compune din sulfuru si carbonu; ea este mai grea, decātu aerulu, și strabate afundu in pamentu; se intrebuințăza că fluidu; numai atunci se intrebuințăza cu succesu, deca se aplica in mesura receruta si de repetite-ori.

Deca e vorba despre manipularea unui teritoriu isolatu, mai micu, atunci *ardindu vit'i'a, pre unu jugeru se sapa 57,500 gauri, in cari se punu 100 chilo de sulfuru carbonicu, si acēst'a la 5—6 dile se renoiesce* (Gamauf). Acēst'a procedura se numesce *tractamentu de stirpire*. Acēst'a se face din Juniu pana in Septembrie. Pre lānga acestu tractamentu e lipsa de gunoie buna, carea va ajutā multu formarea radeciniloru. Acēst'a procedura se numesce *tractamentu preventivu*. Alu treilea modu e, cându vini'a, ce se afla in apropierea loculu inficiatu astufeliu se tractēza, că se versa in 17,000 de gauri 150—180 chilo de sulfuru carbonicu; și acēst'a se face dupa culesulu vinielorū pana primavér'a; aici inca este de lipsa gunoieria. Acēst'a procedura se numesce *tractamentu culturalu*.

Efectulu sulfurulu carbonicu sta in ace'a, că evaporandu in solu, prin vaporii sei omōra filoxer'a, dar' deodata strica și vitiei, pantru-ace'a nu e iertatu a-lu aplică la trupin'a vitiei ci mai departe barenu cu 10 ctm.

Gaur'a sepata remāne mai cu totulu deschisa, deôrece pamentulu ce se trage pre ea, o acopere numai superficialu. In genere se pōte dice, cumcă cu câtu e mai mare portiunea intrebuințata, cu atātu se nimicesce mai multa vitia; ma s'a intemplatu si ace'a, că chiar' si numai o portiune de 10 grame din sulfurulu carbonicu a nimicitu vit'i'a, încātu adeca a cadiutu frundi'a si strugurii nu s'au coptu.

Acēst'a, precum si impregiurarea, că intrebuințarea sulfurulu carbonicu se intempla cu greu, si pentru-că e periculōsa si scumpa, multi suntu, cari combatu acēst'a intrebuințare a lui.

Ce e dreptu, deca voimu se nimicimu tōte filoxerele din vini'a inficiata, atunci trebuie se intrebuințiamu sulfurulu carbonicu in asia cuantulu, încātu acēl'a deodata va omorî si vini'a: dar' că acēst'a se nu se intemple, trebuie se folosimu asia numitulu *tractamentu culturalu*, dupa care intrebuințiamu sulfurulu carbonicu in portiuni mici si de repetite-ori. Facēndu acēst'a, numerulu filoxereloru va scadé in asia mesura, câtu vit'i'a va poté traî, ma inca va si produce, deca se va gunoi bine.

Acēst'a procedura se practisēza in Franci'a si inca cu succesulu doritu; vini'a inficiata cu filoxera adeca se tractēza din cându in cându cu pućinu sulfuru carbonicu, ce nu strica vitiei numai filoxerei. Firesce, trebuie sciutu marimea portiunei, tempulu si modulu aplicarei. Luāndu acestea in considerare tractamentulu se face asia: Iern'a se facu gauri afunde de 40 ctm. si pre totu teritoriulu de unu metru patratu se injiciēza cam 30 grame de sulfuru carbonicu si inca de dōue ori astufeliu, că ântānu se folosesc numai un'a jumetate, éra cealalta dupa 6—8 dile. Injicierea se face cu unu aparatu numitu injectorulu lui Gastine. Procedur'a acēst'a decomunu se repetiesce in totu anulu. Apoi este de lipsa a gunoi vini'a totu la 3—4 ani. Viniele astufeliu tractate suntu vesele si produc bine, cu tōte că se afla pre ele si unu numeru ôre-care de filoxere. Acestu tractamentu este forte imbraciosiatu in Franci'a; societati intregi suntu, cari folosescu acestu tractamentu, ele suntu spriginite si de guvernulu si de marea societate a căiloru ferate, carea fiendu de convingerea, cumcă cea mai buna in contra filoxerei este tractamentulu culturalu, a redicatu mai multe fabrici, cari vindu centenariulu metricu a sulfurulu carbonicu cu 40 franci si pentru transportu nu pretindu nimicu

Pentru-că tractamentul amintit se nu costeze multu, e consultu, că proprietariulu se nu ascepte pana cându filoxer'a i-a napaditu intréga vini'a ei incepe tractamentul indata ce a observatu presentia filoxerei, pana cându adeca ace'a formeza asiadicându numai unele petece in vinia.

Dupa-ce esperintia a aretatu, cumcã ori-ce mediu de estirpare se aplica, totdeauna se recere si gunoie, pentru ace'a chemicii si-au datu lóta nisiinti'a spre a aflã combinatiuni de acelea, cari pre lãnga proprietatea estirpatoria se posieda si potere ingrasiatoria; cea ce s'a si aflatu in caliu adausu la sulfurulu carbonicu. Acestu mediu este in usu mai bine de 15 ani si consta din sulfuru carbonicu si din caliu carbonicu; e una sare de colóre galbinã, nu volatilizeza si pentru-ace'a se pôte aplicã usioru; in ea caliu are poterea ingrasiatoria.

Mediulu amentitu se solvesce in apa si cu acést'a solutiune se uda vitiele, cari mai întãiu pueinu se sapa in giuru, asia, că solutiunea strabate la un'a adãncime de 40—45 cm. Acestu mediu are acelu avantaju securu, că absolute nu strica vegetatiunei, de alt'a parte are acelu desavantajulu, că recere multa apa, carea nu in totu loculu se pôte procurã. Spelese cu unu jugeru le panu la 60—70 fl. dar' unde ap'a nu este indemãna, acolo se urea la mai multa. Centenariulu metricu alu materiei e 15—20 fl. dar' se pôte, că va deveni si mai eftinu.

Acum, deca near' întrebã cineva, că óre tractamentul culturalu pôte avé la noi venitoriu? vomu respunde asia, că folosulu tractamentulu acestuia nu se pôte trage la indoieia si astufeliu se recomanda cu totu deadinsulu proprietariloru, ale caroru vinie suntu inficiate de filoxera. Dar' de alt'a parte nu se pôte negã neci ace'a, că tractamentul acest'a e impreunatu cu spese destulu de mari, precum am vediutu, si asia avemu temerea, că multi se voru ferí de acestea spese, cari trebue se le supórté mai in totu anulu. Se pôte inse, că la noi, unde clim'a e mai rece, decâtu in Franci'a, filoxer'a nu se va sporí cu atât'a taria si astufeliu neci nu va fi de lipsa, că tractamentul se se faca asia de desu cá in Franci'a; prin urnare si spelese relative au se fia mai miciorate. Afara de ace'a probabilu, că dupa-ce filoxer'a se va ivi in mai multe parti, si la noi cá in strainetate se voru redicã fabrici, cari voru prestã sulfurulu carbonicu cu pretiu mai moderatu. Apoi se mai pôte si ace'a, că dupa atâtea esperintie facute, intre impregiurarile nóstre intréga procedur'a se va poté face in modu mai simplu si astufeliu mai eftinu.

Dar' trecându cu vederea, celea ce au se se intemple in venitoriu, potemu dice, că proprietarii, ale caroru vinie potu suportã spelese tractamentulu culturalu si prelãnga acea li- aducu si venitu, acei'a se potu folosi cu tractamentul culturalu; ale caroru vinie inficiate inse nu aducu atât'a venitu, acei'a seau se abdica de viniaritu, seau se recurga la vitiele americane, cari au potere de a resiste filoxerei.

Vitiele americane se considera cá medie de aperare contra filoxerei. Francesii au facutu esperintia, că vitiele americane traiescu si cu filoxer'a; din care cauza si congresele de consultare tiente pentru estirparea filoxerei acelea si fura recomandate cá unele ce au chiamarea de a supleni vitiele europene nimicite prin filoxera; in urm'a acestei'a francesii delaturandu mediele de mai susu aretate si-au pusu tota sperantia in vitiele americane, mai vêtosu dupa ce barbati de specialitate au amblatu prin Americ'a si aici au vediutu si au constatatu, că vitiele americane resista

filoxerei seau mai bine disu traiescu si cu filoxer'a. Intre acei barbati de auctoritate avemu de a insirã pre Planchon descoperitoriulu filoxerei si Riley marale entomologu americanu.

E ceva propriu, că pre cându in Europ'a, Asi'a si Afric'a vegetéza numai un'a si aceasi specie de vitia, pre atunci in Americ'a genulu *vitis* este reprezentatu prin mai multe specie selbatiche de sine statatorie; acestea specie luandu-se sub cultivare sistematica s'au obtienutu unu numeru considerabilu de specie, care pre di ce merge, cresce. Cunoscerea, clasificarea acestor'a pretinde una studiare separata. In respectulu acest'a studiulu celu mai aprofundatu l'a facutu Planchon descoperitoriulu filoxerei si profesoru la Montpellier (Dr. H. G.).

Planchon impartiesce genulu *vitis* in: *Muscadinia* si *Euvitis*. De genulu primu apartiene numai una specie numita *Vitis rotundifolia*, carea difere forte multu de celea lalte specie, încãtu lemmulu ei este mai tare, scortia ne liniata de a lungulu, si pentru alte caractere specialii. — Fructulu ei este unu strugure micu cu bóbe merunte. Se afla mai alesu in statele sudice. Acést'a specie altu-cum nu se recomanda pentru productiunea directa, intre altele si pentru acea, fiendu-cã sub clim'a européna abia ar' produce ceva si afara de ace'a nu se cóce si ce pueinu produce; ér' de subiectu nu se pôte folosi, fiendu-cã mla-ditiile altuite in ea, nu se prindu; incolea resiste filoxerei, ma ce e mai multu pana acum neci n'au aflatu filoxera pre radecinele ei.

Celealalte specie de ale vitiei americane tóte se tienu de grup'a genului *Euvitis*. Mare parte din ele traiescu in stare selbatiche, asia: *Vitis callicans*, *cinerea*, *cordifolia*, *rupestris* etc.

Altele inse suntu luate sub cultivare si acestea suntu vitiele, cari resista filoxerei si cari din estu punctu de vedere merita atentiune. Atari suntu *Vitis labrusca*, *aestivalis* si *riparia*.

Vitis labrusca are frundie peróse, bóbe mari si seména multu cu speciile europene; are forte multe varietiu, intre cari se numera si Izabella, carea in Europ'a se cultiveza deja de mai multe decenie; unii afirma, că acést'a n'ar' resistã filoxerei.

(va urmã).

Cãtra On. Cetitori!

Cu 1. Octobre a. c. intrandu foi'a besericésca si scolastica in anulu alu treilea venimu a rogã cu tota stim'a pre On. Cetitori asi renói abonamentele. In acelasi tempu rogãmu cu totu adinsulu pre restantiaru se binevoiesca a ne tramite detoria de abonamente de pre semestrele trecute. Restatiile trecu preste 3200 fl. încãtu astadi administratiunea se afla in neplacut'a pusetiune de a nu poté solvi remuneratiunile prescise pentru redactori si colaboratori. Pentru aceea rogãmu pre On. Abonati se binevoiesca a tramite fora amãnare pretiurile cu cari detorescu, càci in casulu contrariu vomu fi necesitati a sistã espedarea ulterióra a foiei pre creditu.

Administratiunea.